

SZIKLAI SÁNDORNÉ

**ADALÉKOK A 165. SZ. JÚZSAI (TALICI) ANTIFASISZTA ISKOLA
TÖRTÉNETÉHEZ
(1943—1945)**

1941. június 22-én a hitleri Németország hadüzenet nélkül támadta meg a Szovjetuniót. A Horthy-kormány már június 23-án megszakította a diplomáciai kapcsolatot a Szovjetunióval. 27-én Bárdossy László miniszterelnök bejelentette a Parlamentben: „... Magyarország és a Szovjetunió között a hadiállapot beállott.”

A Horthy-kormányzat már a háború kezdetén a frontra küldte a Kárpát-csoportot, amely egy hadosztályból, két önálló dandárból és más kisebb egységekből, és a gyorshadtestet amely három dandárból és egyéb alakulatokból állt. A németek a rendelkezésükre bocsátott magyar csapatok egy részét megszállási feladatokra rendelték ki. Ezek a németekkel együtt vettek részt a zsákmányszerzésben, a szovjet lakosság kifosztásában és legyilkolásában. A magyar csapatok más része, elsősorban a gyorshadtest egységei, támadó hadműveletekben vettek részt a német hadsereg oldalán.

Magyarország már a harcok első négy hónapjában 45 000 magyar katonát küldött a szovjet frontra, akiknek több mint 10⁰/₀-a elesett, eltűnt vagy fogságba esett.

A németekhez és a románokhoz viszonyítva 1941—1942-ben még viszonylag kevés volt a magyar hadifoglyok száma a Szovjetunióban. Számítások szerint számuk mintegy 20—30 000 között mozoghatott.

A Szovjetunióban élő magyar kommunisták, emigránsok nagy elkeseredéssel és felháborodással fogadták Magyarország hadbalépését. Ebben az időben több mint 7000 magyar emigráns élt a Szovjetunióban.

A magyar kommunista emigráció már az első hadifogoly csoportok között megindította antifasiszta tevékenységét, a hadifoglyok politikai átnevelését. A Kommunisták Magyarországi Pártjának Külföldi Bizottsága tevékenységében mindinkább előtérbe került a hadifoglyok közötti politikai nevelőmunka. A párt vezetése mozgósította a kint élő magyar kommunistákat és emigránsokat a szovjet haza védelmére, így a Nagy Honvédő Háború idején többszáz-an harcoltak a Vörös Hadsereg soraiban és a különböző partizánegységekben. A párt Külföldi Bizottsága irányította a kint élő magyar kommunistákat és emigránsokat a hadifoglyok között végzendő nevelőmunkára és frontpropagandista tevékenységre is. Először húsz, majd több mint száz magyar emigráns végzett frontpropagandista munkát. Először néhány tucat, majd háromszáz magyar emigráns dolgozott az antifasiszta iskolákon, tanfolyamokon,

antifasiszta csoportokban. Ezekben a munkákban sokszor egész családok, felnőtt gyerekeikkel együtt vettek részt, mint az Abelovszky és Hunya család is. 1941 végétől tehát megkezdődött a szervezőmunka a hadifoglyok között, melynek eredményeként már 1942 január végén megtartották a keleti fronton szovjet fogságba került magyar katonák antifasiszta csoportjainak első összejövetelét, melyen felhívással fordultak a magyar néphez s a fronton levő magyar katonákhoz.

A hadifoglyok között végzett munka fontosságáról írta Sziklai Sándor: „A Szovjetunióban élő magyar kommunista emigráció magyar honfitársi, bajtársi kötelességének tartotta, hogy segítsen a magyar hadifoglyokon, és bizony erre nagyon nagy szükség is volt, mert a hadifoglyok nagyobb része olyan állapotban került fogságba, amely igényelte a gyors segítséget. Különösen a nagy téli visszavonulások alkalmával, amikor ezreknek fagytak le a végtagjaik, éhen, szomjan, piszkosan, tetvesen, tele mindenféle ragályos betegséggel vonultak vissza...

...A fogságba került magyarok között sokirányú politikai nevelőmunka folyt. Nagy történelmi jelentősége volt annak a kultúrpolitikai munkának is, amit a Szovjetunió kormányának engedélyével és segítségével indítottak meg a magyar kommunisták... a hadifoglyok magyar nyelvű újságját az »Igaz Szó«-t, amelyet Moszkvában jelentettek meg és amelyet minden hadifogoly lágerben megkaptak a magyar hadifoglyok.”¹

1942. október 10-én jelent meg az »Igaz Szó« első száma. A lap rendszeres közleményt adott a hadihelyzetről és a magyarországi eseményekről. A nagy tapasztalatú emigráns magyar kommunisták feladata az volt, hogy a hadifoglyok között széles tömegeket átélő antifasiszta mozgalmat szervezzenek. Az »Igaz Szó« e mozgalom kollektív szervezője lett. Az »Igaz Szó« első számában jelölte meg programját, célkitűzését s tette ezt abban a reményben, hogy azt nemcsak a hadifogságban levők, de még a fronton harcoló magyar katonák is megismerik, hiszen a frontpropagandisták azon túl, hogy hangszórón keresztül beszéltek az állások túloldalán harcoló magyar katonákhoz, mindent megtettek, hogy az »Igaz Szó« példányait is átjuttassák a horthysta katonákhoz. Nagy jelentősége volt a lapnak abban is, hogy hasábjain üzenhettek a hadifoglyok hozzátartozóiknak, írtak helyzetükről, életükről, leleplezték a horthysta propaganda minden hazugságát.

Köztudott, hogy az 1943 januárjában lezajlott voronyezsi csatában elpusztult a 2. magyar hadsereg, ekkor mintegy 40 000 magyar katona és tiszte esett fogságba. Ily módon lényegesen megnövekedett a magyar hadifoglyok száma. Hogy mennyire az életbemaradást, a haláltól, sebesüléstől való szabadulást jelentette a magyarok számára a fogságba esés, azt bizonyítja Lantos Gyula nyá. ezredes visszaemlékezése is:

„... az 1943-as év igen nagy fordulópontot jelentett életemben. A szovjet csapatok 1943 januárjában indított nagy offenzívája a Voronyezstől délre fekvő Don-parti magyar 23. gyalogezred 2. zászlóaljának védőállásában ért. Itt tanúja lehettem katonatársaim tömeges, értelmetlen pusztulásának, majd részese lettem az innen megindult, fejvesztett visszavonulásnak. Ennek során átéltem az orosz tél gyötrelmeit, a visszavonuló német csapatoknak a »magyar szövetségesekkel« szembeni brutalitását és nem kevésbé a magyar hadvezetés teljes behódolását a német hadvezetésnek, a lerongyolódott magyar csapatok utóvédként történő vágóhídra hajtását.

¹ Jelentés az MKP Központi Vezetőségéhez. A szerző tulajdonában.

Közel egy hónapos, teljesen bizonytalan helyzetben, 45 kilóra lefogyva, fagyott lábakkal jutottam el az Oboján nevű szovjet városkába. Itt 40 sebesült, beteg katonatársammal egy iskola tantermében húztuk meg magunkat, ahol ellátásunkról, élelmezésünkről a város lakossága gondoskodott.

A szovjet csapatok »brutalitásáról«, a hadifoglyokkal történő »kegyetlen« bánásmódról terjesztett propaganda és a meghirdetett kiürítési parancs ellenére ott maradtunk és teljes reménytelenségben vártuk sorsunkat. Ettől kezdve, minden híreszteléssel ellentétben, sorozatosan kellemes meglepetésben volt részünk. A visszavonuló német csapatok retorzióival szemben a városba bevonuló partizánok fegyveres harcban védtek meg bennünket. Megakadályozták, hogy az aláaknázott iskolát a németek felrobbantsák és két napon át, a reguláris csapatok beérkezéséig, élelemmel is ellátták.

1943. február 18-án szovjet egészségügyi osztag érkezett hozzánk, akik elláttak minket gyógyszerekkel, élelemmel, végrehajtották a szükséges amputációkat, ellátták a sérülteket és betegeket, majd vasúti szállítással egy urali Assa nevű város új hadifogolytáborába szállítottak.

Ez a humánus bánásmód alapvetően megváltoztatta nézetünket a szovjet katonákról, a szovjet népről. A táborban hónapokon keresztül napi ötszörös étkezéssel, állandó orvosi ellátással igyekeztek egészségünket, munkaképességünket helyreállítani. Nem rajtuk múlt, hogy a viszontagságos visszavonulás következményeként fellépő tifusz többszáz, már biztonságos körülmények között levő bajtársunk halálát okozta.

Gyógyításukkal, talpraállításukkal egyidőben kezdődött meg felvilágosításunk a háború igazi okairól, a német fasizmus és csatlósai borzalmas tetteiről...²

Nem véletlenül idéztünk ilyen hosszan ebből a visszaemlékezésből, hiszen ebben az időben és a későbbiekben is nagy jelentősége volt annak, hogy a valóságnak megfelelő képet nyújtsunk a hadifogság kérdésében.

A harci cselekmények következtében mind több és több magyar katona és tiszt került szovjet hadifogságba, így természetes, hogy a hadifoglyok között végzendő munka mindinkább előtérbe került. A KMP Moszkvában működő Külföldi Bizottságának vezetésével az emigráns magyarok — azon túl, hogy kivették a részüket a Vörös Hadsereg harcaiból és a szovjet néppel együtt odaadóan dolgoztak a frontnak termelő hadiiparban — a háború kirobbanása után és főleg 1942-től egyik legfontosabb feladatuknak tekintették a magyar hadifogoly tömegek politikai nevelését és köztük az antifasiszta mozgalom kibontakoztatását.

A II. világháború kirobbanása után több alkalommal foglalkozott a Komintern Végrehajtó Bizottsága a hadifoglyok között végzendő politikai nevelőmunka kérdésével. E cél érdekében ülésezett 1942 szeptemberében a Komintern Titkársága, melyen Manuilskij, Togliatti, A. Marty, Wilhelm Pieck, Walter Ulbricht, Florin és Rákosi Mátyás vettek részt Dimitrov elnöklete alatt. Dimitrov beszédében rámutatott arra, hogy a német és román hadifoglyokból szervezett kis csoporttal megindult kísérleti iskola jó eredményeket hozott Orankiban, Janzen professzor vezetésével. Habár ezen az értekezleten erről a kérdésről ekkor még Rákosi Mátyás elég szkeptikusan nyilatkozott, a későbbiekben mégis úgy döntött a Külföldi Bizottság, hogy megkezdik a baloldali beállítottságú magyar hadifoglyok összegyűjtését és Krasznogorszkba szállítását.

A magyar antifasiszta mozgalom és az antifasiszta iskolák tevékenysége is a Komintern, s személy szerint Dimitrov titkár vezetésével folytatta tevékenységét.

2 A szerző gyűjtése.

Sziklai Sándor, a 165. sz. júzsai antifasiszta iskola parancsnoka (1943—1944)

gét. A már említett határozat értelmében 1943 tavaszától az ország különböző részén alakultak meg az antifasiszta iskolák a magyar hadifoglyok számára is. Így alapfokú antifasiszta iskolák jöttek létre: Nyizsnyij Tagilban Gábor József, ismert magyar kommunista, internacionalista harcos vezetésével, valamint Sztrijben, Sztaniszlauban, Zbarazsban, Rovnóban. Ezeken 1—2 hónapos tanfolyamokon folyt az oktatás.

Középfokú antifasiszta iskolának tekinthető a Júzsában (Taliciban) először Fogarasi Béla, majd Sziklai Sándor s végül Lándor Béla vezetésével működő 165. sz. antifasiszta iskola.

1943 májusában kezdődött az első magyar antifasiszta tanfolyam. Krasznogorszkban Andics Erzsébet vezetésével. E tanfolyam alapján jött létre az antifasiszta iskola Rudas László vezetésével. Ez az iskola mint felsőfokú antifasiszta iskola működött.

A hallgatók közül sokan mindhárom antifasiszta iskolát elvégezték, s közülük sokakat partizán iskolákra javasoltak, majd bevetésre kerültek.

A hazai, a szovjet és a nemzetközi munkásmozgalomban óriási tapasztalattal és tudást szerzett magyar kommunista emigránsok nagy lelkesedéssel és odaadással fogtak hozzá és végezték politikai-felvilágosító és nevelőmunkájukat a magyar hadifoglyok között, hiszen mindannyian világosan látták, hogy kötelességük küzdeni minden becsületes magyar hadifogoly megnyeréséért.

Az antifasiszta iskoláknak négyes feladatot kellett megoldaniuk, olyan képzet antifasisztákat kellett nevelni:

1. akiből a hadifoglytáborok antifasiszta vezetői, az antifasiszta iskolák asszisztensei és az antifasiszta tömegmozgalom vezetői lesznek;
2. akiből frontpropagandisták lesznek;
3. akiből — ha sor kerül rá, lesz hajlandóság és bátorság — hogy partizánok legyenek;
4. akiből az eljövendő népi demokratikus Magyarország marxista—leninista elmélettel jól felvértezett, a Szovjetunió, a nemzetközi és magyar munkásmozgalom gazdag tapasztalataival rendelkező élharcosok lesznek.

E feladatok megoldásához arra volt szükség, hogy a hadifoglyok közül a legalkalmasabbakat válasszák ki, azokat, akik

- lehetőleg a baloldali munkásmozgalommal álltak kapcsolatban, vagy legalábbis józanul gondolkodnak;
- elsősorban munkás és paraszt származásúak;
- akik képesek a tanultakat továbbadni társaiknak, van bizonyos beszéd-készségük, és jó szervezők;
- azokat, akiből politikusokat lehet nevelni;
- akik bátrak, önfeláldozók, s ha szükséges, jelentkeznek harci bevetésre is.

A fentiek is azt bizonyítják, hogy a kiválasztásnál szerepet játszottak a munkásmozgalommal való kapcsolatok, a képességek és természetesen a jellembeli szempontok.

Ezzel a céllal járták a magyar emigránsok a hadifoglytáborokat és a fenti szempontok alapján válogatták ki a jelölteket.

A helyes kiválasztáson túl a munka sikere természetesen azon múlott, hogy milyen előadói gárdát tud a KMP Külföldi Bizottsága mozgósítani. Kiválasztották a magyar emigráció legképzettebb tagjait, közöttük több egyetemi és főiskolai tanárt, mint Andics Erzsébetet, Berzeviczy Gizellát, Bolgár Eleket, Fogarasi Bélát, Lándor Bélát, Pelikán Gézát, Rudas Lászlót és Sziklai Sándort, valamint más marxista—leninista képzettséggel és ugyancsak gazdag munkás-

mozgalmi tapasztalattal rendelkező értelmiségieket, mint Bokányi Emmát, Garasin Rudolfot, Illés Bélát, Gábor Józsefet, Nógrádi Sándort, Orosz Nándort, Révész Gézát, Szabó Ferencet, Szántó Rezsőt, Vadas Sárát és másokat.

„A magyar kommunisták moszkvai bizottsága már az eljövendő Magyarországra gondolt, amikor a hadifoglyok legjobbainak lehetővé tette, hogy a részükre szervezett 1—6 hónapos tanfolyamokon politikai ismereteket szerezzenek... Tanáraik között olyan neves tudósok és jól képzett marxisták voltak, mint Nemes Dezső, Sziklai Sándor, Fogarasi Béla, Andics Erzsébet és mások. Jórészüik korábban szovjet egyetemeken és főiskolákon oktattott...”³

A felsorolt nevekből is láthatjuk, hogy az antifasiszta hadifoglymozgalom és a hadifogly iskolák vezetői és tanárai között ott találhatók a Nagy Októberi Szocialista Forradalom és a polgárháború, valamint a Magyar Tanácskötársaság harcosai, a Horthy-fasizmus börtöneiből a szovjet kormány által kiszabadított magyar kommunisták, a spanyol forradalom harcosai, valamint a Szovjetunióban élő magyar emigráns kommunisták leányai, fiai és feleségei.

Az antifasiszta iskolák hallgatóinak összetétele rendkívül változatos volt: nagy többségük munkás és paraszt származású, vagy foglalkozású volt, de voltak tanítók, tanárok, ügyvédek, orvosok; voltak egyszerű katonák és tiszték is. Ez az összetétel természetesen azt jelentette, hogy voltak közöttük olyanok, akik pár elemít végeztek idehaza és voltak gimnáziumot, főiskolát, egyetemet végzettek is. Mindez természetesen megnehezítette a tanárok munkáját, hiszen olyan érdekesen és érthetően kellett megtartaniuk előadásait, hogy azt jól értse az alig pár elemít végzett is és ne tartsa unalmasnak az a hallgató sem, aki főiskolai vagy egyetemi végzettséggel rendelkezett.

E tanulmány a 165. sz. júzsai (talici) antifasiszta iskola történetét, tanárainak munkáját, a hallgatók összetételét és tanulmányi munkáját kívánja bemutatni.

A 165. számú fő láger a júzsai járás Talici nevű községében volt. Júzsa városka Ivanovo—Voznyeszenszktől 100 km-re fekszik. A fő tábornak tíz altáborra volt: 165/1—10-es számig. Ezekből a táborokból jártak ki a hadifoglyok brigádonként dolgozni a helyi gyárakba, az építkezésekhez, a környező szovhozokba és erdőgazdaságokba. A fő táborban volt az antifasiszta iskola, a tanárok és hallgatók lakhelye, klubjuk. Az iskola hallgatói kijártak az altáborokban levő hadifoglyok közé, magukkal vitték az „Igaz Szó” példányait és előadásokat tartottak politikai témákról, valamint politikai vitaköröket vezettek az ott levő hadifoglyok számára és természetesen támogatták a táborokban működő antifasiszta bizottságokat is munkájukban.

A júzsai antifasiszta iskolán a tanfolyam 1943 tavaszán indult meg. Ha átlapozzuk az Antifasiszták és Ellenállók Szövetségében levő kérdőíveket, az iskolán tanult elvtársak az első tanfolyam dátumaként hol 1943 februári, hol márciusi dátumot írnak. A valóságnak azonban inkább április, vagy május felel meg.

A júzsai antifasiszta iskola 1943 április—májustól 1945 december végéig működött. Ez idő alatt az iskolán voltak hat hetes, három és hat hónapos tanfolyamok. Voltak olyan hallgatók, akik a hat hetes tanfolyam elvégzése után ottmaradtak az iskolán és elvégezték a hat hónapos tanfolyamot is. Az iskolán eddigi számítások szerint, melyet levéltári dokumentumok, valamint visszaemlékezések és a Szövetségben levő kérdőívek alapján lehetett megállapítani,

³ Magyar ellenállási és partizánharcok a második világháború idején. A Partizán Szövetség és a TIT Közös kiadása. Budapest, 1972. 46—47. o.

mintegy 650—700 hallgató tanult a hat hetes, a három hónapos, valamint a hat 6 hónapos tanfolyamokon.

Az 1943-as első tanfolyamokon a hallgatók névsorában olyan neveket olvashatunk, mint Bali Ferenc, aki később Szőnyi Márton partizáncsoportjában harcolt, Borbola Mihály, aki Uszta Gyula csoportjában volt partizán, Érsek Bertalan, Kossa István, Légrádi Sándor, Markó Imre, Oláh István, aki a Dékány-csoport partizánja volt, Timli (Tihanyi) Sándor, Uszta Gyula későbbi partizánparancsnok, dr. Zsombor János, Herencsár Lajos és az az Ősz Szabó János, aki partizánként halt hősi halált és Szőnyi Márton politikai helyettese volt.

A Párttörténeti Intézet Filmarchívuma őriz egy érdekes dokumentumot, a m. kir. szegedi 5. honvéd kerületi parancsnokság kimutatását a ledobott és hír szerint ledobásra kerülő magyar nemzetiségű szovjet ejtőernyősökről. Érdeemes idézni ezen jelentést, hiszen az itt felsorolt nevek nagy része a júzsai antifasiszta iskola első és második tanfolyamán tanultak nevével azonos. A parancsot megkapták az 5. honvéd kerület területén illetékes összes főispánok, vármegyék alispánjai megyei városok polgármesterei, járások főszolgabírái, valamint a rendőrkapitányságok és a csendőrség. A kimutatásban a következőt olvashatjuk:

„I) VIII. 18-án ledobott, de még eddig kézre nem kerültek: Szőnyi Márton rep. hdgy. bp-i lakos, Szoták Mihály tüz. tiz. mezőcsáti lakos, Molnár István kp. honvéd salgótarjáni lakos, Ősz Szabó János musz. zombori lakos, Bráz Lajos tü. rudabányai lakos.

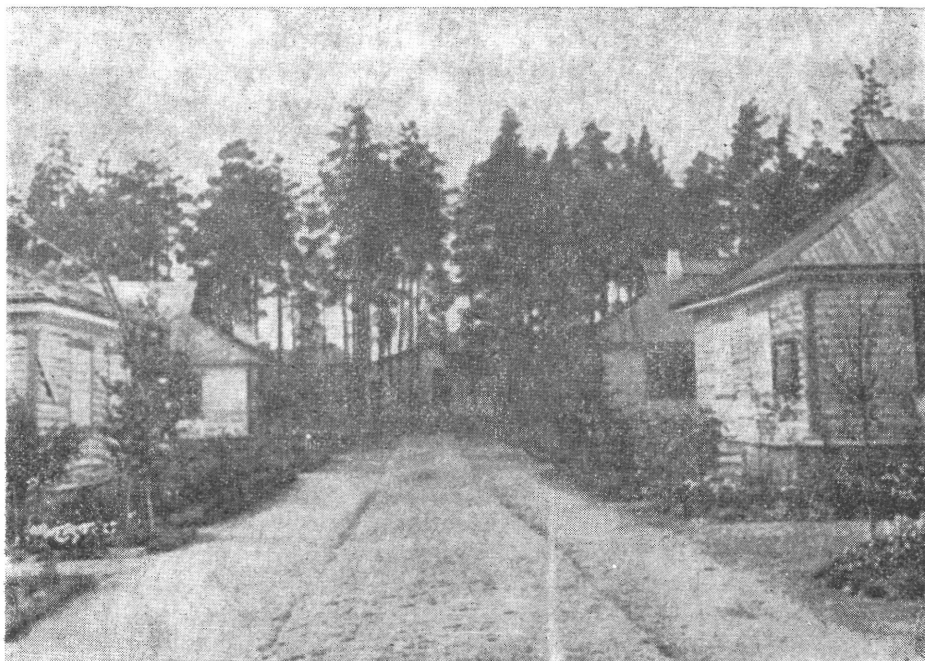
II) Beszervezett és valószínűleg ledobásra kerülők: Borhegyi Balázs Bp., Timli Sándor Pincehely, Czinkó János Tolna, Foki József Tömlő, János Deák László Felsőcardó, Lackó Imre Komárom, Molnár István Salgótarján, Németh Ferenc Komárom, Izrael Miklós Csepel, Farkas Mór Kolozsvár, Salamon Márkus Ungvár, Tauber Kálmán Újpest, Gerhardt Márton Sátoraljaújhely, Orosz Imre Sajóórs, Balázi Miklós Hejőkeresztúr, Szántó Károly Ungvár, Fried Lajos Ungvár, Weimann Odön Ungvár, Vajda József Miskolc, Oláh István Zemplén, Radáh József Somogy, Horváth Ferenc Tolna, Nagy Jenő Nagyvárada, Torma László Cegléd, dr. Reisner György Bp., Túróczi Sándor Szabolcs m., Jakab István Szabolcs m., Horváth János Zemplén, Zahányi György Szabolcs m., Bali Ferenc Nyékládháza, Lehosinczka Béla Bp., Nagy Béla, Korozs Lajos Heves, Szabó Pál, Kiss Kálmán, Pronyi Lajos Diósgyőr, Vágó János Diósgyőr, Mede József Salgótarján, Konyi Lajos Bp., Rigó Dezső Salgótarján, Érsek Bertalan Borsodnádasd... Aláírás: V. Kálmán vör. 1944.”⁴

A fent felsoroltak a júzsai antifasiszta iskola elvégzése után többségükben a krasznogorszki iskolát is elvégezték, majd partizán iskolára kerültek és onnan vitték őket bevetésre. Ez volt a jellemző a többi hallgató esetében is.

De térjünk vissza Júzsába! Az eddigi számítások szerint 1943-ban mintegy 88—90-en végezték el az iskola első és második tanfolyamát, a hat hetes és három hónapos tanfolyamokat.

A júzsai antifasiszta iskola magyar tagozatának első vezetője Fogarasi Béla volt. Fogarasi Béla 1891-ben született Budapesten. 1918-ban a polgári demokratikus forradalom idején kapcsolódott be a munkásmozgalomba. 1918 decemberében lett a Kommunista Magyarországi Pártjának a tagja, a Vörös Újság szerkesztője. A Tanácsköztársaság idején a Közoktatásügyi Népbiztonságon dolgozott munkatársként, a felsőoktatás átszervezésén dolgozott és a Marx—Engels Munkásegyletem vezetője volt. A Tanácsköztársaság megdöntése

4 A Párttörténelmi Intézet Filmarchívuma (a továbbiakban: PI Arch.) 22.725/eln. I. 1944. 12.

Az iskola vezetésének lakóépületei és a vendégházak

után Bécsbe emigrált, 1921—1930 között Berlinben a Német Kommunista Párt Központi Bizottságának munkatársa volt. Az 1930-as évek elején Moszkvában dolgozott a Komintern munkatársaként. 1933-ban a Szovjet Tudományos Akadémia munkatársa volt, 1934-től egyetemi tanárként dolgozott és részt vett az Új Hang szerkesztésében is.

1943 októberében a KMP moszkvai Külföldi Bizottsága, a Vörös Hadsereg parancsnokságának jóváhagyásával a 165. sz. júzsai antifasiszta iskola parancsnokává Sziklai Sándort, a Vörös Hadsereg politikai tisztjét, komisszárt jelölte ki. Sziklai Sándor személyében nagymúltú forradalmárt, sok tapasztalattal és nagy tudással rendelkező parancsnokot kapott az iskola. Sziklai Sándor 1918—1920-ban, mint komisszár végigharcolta a polgárháború különböző frontjait. A moszkvai Szverdlov Egyetem elvégzése után docensként dolgozott a Komintern Nyugati Egyetemén, majd a Szverdlov Egyetemen. 1936—1939-ben, mint a Központi Front összekötő tisztje, a spanyol forradalmi hadsereg kapitányaként vett részt a madridi, brunetei, barcelonai harcokban. A spanyol forradalom leverése után megjárta a franciaországi koncentrációs táborokat, két évig pedig száműzetésben volt Észak-Afrikában, a djelfai táborban. A szovjet kormány 1943 nyarán tudta csak repatriálni és így térhetett vissza második hazájába, a Szovjetunióba. Az egészségügyi karantén után azonnal jelentkezett frontszolgálatra. Taskentből Moszkvába irányították a krasznopresznyenszki katonai parancsnokságra, onnan ment parancssal és október 20. körül érkezett meg Júzsába, s ekkor vette át az iskola vezetését Fogarasi Bélától. Erről így ír Rákosi Mátyás Sziklai Sándornak:

„Fogarasi elvtárs helyett Berzeviczy Gizella fog menni harmadik előadónak. Nagyon kérem, hogy közöljék velem, hogyan megy a munka, milyen sikereik és milyen nehézségeik vannak.”⁵

⁵ A Rákosi Mátyás és Sziklai Sándor közti levelezés a szerző tulajdonában.

Rákosi Mátyás levelére Sziklai Sándor így válaszolt:

„Hogy harmadik előadót küldenek hozzánk, ez nagyon helyes, ezt csak üdvözölni tudjuk, mert ezáltal könnyebben fogunk dolgozni, több időt tudunk szentelni a hallgatókkal való munkának, tehát a munka minősége emelésének is. Nehézségeink ez idő szerint abból folynak, hogy a harmadik csoport hallgatói csak nagy késéssel érkeztek meg, a két régi csoport hallgatói a program felét már befejezték, amikor is a harmadik csoport megkezdte a munkáját. Minthogy a harmadik előadó nem érkezett meg és a harmadik csoport munkájának megkezdését nem halogathattuk, ideiglenesen a kérdést úgy oldottuk meg, hogy a régi első és második csoportot összevontuk. Ezzel a most már 46 emberből álló csoporttal jelenleg Sziklai foglalkozik, az új 26 emberből álló harmadik csoporttal pedig Lándor. Ha megérkezik Berzeviczy elvtársnő, a most 46 emberből álló és természetesen túl nagy csoportot rögtön újra kettéválasztjuk, és ő is azonnal elkezdheti a csoport vezetését... Fogarasi elvtárs távozása megnehezítette a munkánkat olyan értelemben, hogy nekünk többet kellett dolgozni, de maga a munka nem szenvedett sem minőségileg, sem mennyiségileg kárt...”

Ezzel a személyi változással kapcsolatos Sziklai Sándor egyik későbbi előadásában elmondott visszaemlékezése is:

„... Befejezésül pedig felvettem Rákosi előtt egy előadási módszertani kérdést is... u. i. arról volt szó, hogy az iskolában volt egy igen képzett előadónk, akinek azonban nem voltam megelégedve előadási módszerével és sokszor veszekedtem vele ezért... Röviden elmondtam a fent említett előadó módszerét. Száraz, akadémikus nyelven beszél, ágas-bogas, tekervényes körmondatokba csomagolja a mondanivalóját. Példákat nem hoz fel, így adja elő a történelmet vagy más témát. Ez a módszer hamar kifárasztja a hallgatókat. Nem akar, vagy nem tud népszerűen, a nép nyelvén beszélni. Azt hiszem nem akar leszállni a magyar úri pedagógiai kincstári lóról. A hallgatók, akiknek 80%-a munkásokból és parasztokból áll, gyakran panaszkodnak nekem az előadó ellen. De mindez hiába, mert az előadó kitartott a stílusa mellett és nem törődött azzal, hogy a nebulók mit értenek meg az előadásából Saját tudását csillogtatta »l'art pour l'art« szellemében.

Rákosi elítélte az ilyen előadókat és nekem adott ebben a kérdésben igazat. És ami igen fontos, ezzel kapcsolatban a következő megjegyzést fűzte hozzá:

Talán nem is rosszakaratból teszi ezt. Úgy látszik, hogy nem tud a nép nyelvén beszélni. Már pedig az előadási művészethez nemcsak az tartozik hozzá, hogy sokat tudjon az előadó, hanem az is, hogy hogyan adja át tudását a legjobb eredménnyel, hogy az emberek rövid idő alatt sokat és eredményesen tanuljanak és megértsék a kérdést. Az előadónak célba kell találnia és nem melléfognia.

... Mivel az egyetemen annak idején engem is erre tanítottak, erre a művészetre — folytatja tovább Sziklai Sándor elbeszélését — így igyekeztem mindig megtartani előadásaimat az egyetemen is, és itt az antifasiszta iskolán is arra tanítottam hallgatóimat, hogy mindig egyszerűen és frázisok nélkül beszéljenek a tömegekhez...¹⁶

A fentiekben már olvashattuk a tanárok között Lándor Béla és Berzeviczy Gizella nevét. Ismerkedjünk meg röviden az életrajzukkal is, hiszen mind-

¹⁶ Sziklai Sándor előadása, 1948 (KTH). A szerző tulajdonában.

kettőjük személyében nagy munkásmozgalmi tapasztalattal és tudással rendelkező előadó került a júzsai iskolára.

Berzeviczy Gizella 1878-ban született Csákváron. Előkelő magyar nemesi család elszegényedett sarja. 1918-ban megszervezte a Magyarországi Tanítók Szakszervezetének aradi helyi csoportját, s a szakszervezet országos választmányának lett tagja. A Tanácsköztársaság idején, május—augusztus között, a budapesti Erzsébet nőiskola igazgatója volt. 1919. augusztus 17-én letartóztatták forradalmi tevékenységéért és nyolc évi fegyházra ítélték. 21 hónapot töltött Márianosztrán, szigorított, sötét zárkában, megvonták tőle a papírt, a ceruzát, az olvasmányokat és éhezették is. Márianosztráról a Szovjetunió fogolycsere akcióval mentette ki többedmagával. 1922. február 27-én lépte át a szovjet határt, majd Moszkvába érkezett. Berzeviczy Gizella 1922—1923-ban Szaratovban a Nemzetközi Vörös Segély munkatársa volt, sok embert mentett meg a nagy éhínség idején. 1923—1926-ban Tbilisziben a Grúz Pártközpont nemzetiségi kisebbségeinek instruktora. 1926—1940 között Odeszszában a pártfőiskolán marxizmus—leninizmust tanít, majd a Tanárképző Főiskolán dialektikus és történelmi materializmust és leninizmust. A második világháború előtt visszament Moszkvába, ott érte a háború. Ekkor Üzbegisztánba evakuálták családjával együtt. Nem bírta azonban a tétlenséget — bár már 65 éves ekkor — önként jelentkezett munkára és ekkor került a júzsai (talici) antifasiszta iskolára tanárnak. Meleg szívéért, jóságáért, gondoskodásáért hallgatói Mamának hívták.

A másik tanár, aki végig tanított a júzsai antifasiszta iskolán, Lándor Béla volt. 1899-ben született Budapesten. 1919 elején lépett be a Kommunisták Magyarországi Pártjába. A Tanácsköztársaság idején az ifjúsági mozgalom egyik szervezője volt és részt vett a proletárhatalom fegyveres védelmében is. A vereség után illegális szervező munkát végzett, 1920-ban emigrált Bécsbe, ahol a magyar kommunista sajtó munkatársa lett és közben egyetemi tanulmányokat folytatott. 1923-ban a Szovjetunióba ment és különböző tudományos intézményekben dolgozott. 1926 decemberében kooptálták a Kommunisták Magyarországi Pártja Központi Bizottságába, ezután ismét Bécsben dolgozott, majd Magyarországra jött illegális pártmunkára. 1928-ban letartóztatták, bebörtönözték. Szabadulása után, 1934-ben a Szovjetunióba ment és a Kommunista Internacionálé intézményében dolgozott. A háború idején különböző munkákat végzett és 1943-ban került a júzsai antifasiszta iskolára tanárnak.

Visszatérve az iskola pedagógiai, nevelő és előadói munkájára, rá kell mutatnunk arra, hogy valójában rendkívül fontos volt az, hogy az iskola tanárai hogyan adnak elő, mire és hogyan oktatják hallgatóikat, milyen előadási módszereket adnak át nekik, hiszen az iskolán végzett hallgatókból kerültek ki a hadifogolytáborok antifasiszta bizottságainak vezető aktivistái, valamint a frontpropagandisták jelentős része, a partizán iskolák hallgatói és a partizánok, és nem utolsósorban eljövendő népi demokratikus forradalmunk, rendszerünk vezető aktivistái, propagandistái és agitátorai.

Sziklai Sándort nemcsak nagy tudása és élettapasztalata, kiváló tanári képességei tették hamarosan rendkívül népszerűvé tanítványai körében, hanem nagy-szerű emberi tulajdonságai is: közvetlensége, emberszeretete, jó humora, segítőkészsége, megértése. Ki érthette meg igazán, ha nem Ő, mit is jelent a hadifogság? Ő, aki mögött ott volt a cári Oroszország hadifogolytáboraiiban eltöltött három év, a spanyol forradalom bukása után a francia koncentrációs táborok két éve, az afrikai száműzetés két keserves esztendeje minden kínjával és szenvedésével! Ezért is érezte át teljes egészében tanítványai lelki

gyötrelmeit, búját-baját, s ezért minden erejével segített elviselni, könnyebbé és hasznosabbá tenni a hadifogságot. Ezért is volt egyszemélyben tanítómesterük, bajtársuk, barátjuk, elvtársuk és szinte apjuk, akit rajongásig szerettek. A következő szavakkal emlékezik vissza erre az időszakra volt tanítványa:

„Sziklai Sándor elvtárs, mint parancsnokunk, tanárunk, emberi melegségével, közvetlenségével, emberi tulajdonságaival emberileg magasan fölötte állt mindannyiunknak. Szigorú is tudott lenni hozzánk, de ez soha nem volt megalázó. Ha nehézségeink voltak, bátorított, segített bennünket. Bizott az emberekben. Olyan ügyesen tudta párosítani a tanulókat, hogy az egyik mindig képzetesebb, nagyobb tudású legyen, aki segíteni tudja társát Érthető módon magyarázott, a marxizmus—leninizmus legnehezebb tételeit is világosan, érthetően tudta megmagyarázni nekünk. Olvasnivalóval is mindig ellátott bennünket. Szünetekben mindig közöttünk maradt és kultúrfoglalkozásainkban is igen aktív részt vett. Vitát vezetni tőle tanultam meg. Ha a csoportban valaki feltett egy kérdést, akkor soha nem Ő sietett azt megválaszolni, hanem először a hallgatókkal válaszoltatta azt meg és csak a végén adta Ő meg a helyes választ. Pedagógiai módszerével, nagy tudásával és politikai tapasztalatával politikailag érett és jól felkészült embereket tudott nevelni.”⁷

A tanítványok visszaemlékezései, a velük folytatott beszélgetésekben felidézett emlékeik igazolják, hogy a júzsai antifasiszta iskolán tanító tanárok hatására, s a tőlük elsajátított elméleti felkészülése alapján váltak kommunistákká, a marxizmus—leninizmus elkötelezett harcosaivá mind a fronton, mind a népi demokratikus forradalmunk győzelméért vívott harcban.

„A hathónapos antifasiszta iskolán Berzeviczy Gizella — a nagymama — és Sziklai Sándor osztályába kerültem. Őszintén elmondhatom, hogy azon túlmenően, hogy osztályfőnökeim, tanárim voltak, betöltötték az apa és az anya szerepét is. Félő gonddal vigyáztak ránk és neveltek kommunistává, igaz emberre. Ma sem tudok választ adni arra, hogy Sziklai elvtárs miért vállalt annyi gondoskodást irányomban, talán, mert korban a csoport legfiatalabb tagja voltam... A hivatalos órákon túl is sok baráti beszélgetést folytattunk... Ő volt az, aki egyszerű szavakkal magyarázta meg és plántálta belénk a marxizmus—leninizmus alapjait és a fasizmus igazi énjét magyarázta meg, s értette meg velünk. Ő magyarázta meg a magyar és a nemzetközi munkásosztály harcát, az igazságos és igazságtalan háborúk eszmei tartalmát. Őtőle tanultuk meg és tettük magunkévá, hogy hazatérve hol a helyünk és mi a feladatunk a magyar nép felszabadításában, a szocialista Magyarország építésében. A hathónapos iskolán készített jegyzeteim ma is megvannak és az abban foglaltak ma is helytálló tanulságokkal szolgálnak.”⁸

Szolgáljon a fent elmondottak bizonyítására Kornis Pál levele is, amelyben ír tanáraitól, antifasiszta iskolájukról, esküjükről. Levele elején ismerteti Berzeviczy Gizella, Lándor Béla és Sziklai Sándor életrajzát, valamint az ő idején az iskolán asszisztensként dolgozó Kossa István, Kind Ernő, dr. Lammel Antal, Markó Imre, Piros László és Selymes Ferenc adatait. Tanáraitól levelében a következőket olvashatjuk:

„Tanáraink — akik ma már a magyar munkásmozgalom Pantheonjában pihennek — kipróbált forradalmárok és internacionalisták voltak, s az Ő szellemük áthatotta az egész szektort. Megérdemlik, hogy nevüket a későbbi nemzedékek is megőrizték, mint olyanokat, akik nemcsak példamutatóan éltek, de olyan

⁷ Dr. Tihanyi (Tímli) Sándor nyá. rendőr vezérőrnagy, volt rendőrfőkapitány emlékezése. A szerző gyűjtése.

⁸ Lantos Gyula emlékezése. A szerző gyűjtése.

Az előadóépület

nemzedéket is neveltek a marxizmus—leninizmus, a proletár internacionalizmus és az igazi patriotizmus szellemében, amely ott volt az első sorokban, amikor — együtt a Szovjetunióval — a haza szabadságáért, a szocialista Magyarország kivívásáért és építéséért, a béke megvédéséért kellett harcolni... Meg kell mondanom, hogy bár még később sokat tanultam, az alapismereteket Taliciban sajátítottam el..."⁹

Dr. Kárpáti László, aki a júzsai antifasiszta iskoláról a kijevi partizániskolára került, majd onnan partizánbevetésre, így emlékezik vissza az iskolára és tanáraira:

„A hadifogolytáborok szigorú körülményei után a júzsai antifasiszta iskola akkor is valósággal paradicsomi kényelemmel berendezett tábornak tűnt volna előttünk, ha nem ismerkedtünk volna egyidejűleg az osztályharc, az igazságos háború, a marxista—leninista elmélet akkor különösen időszerű kérdéseivel. Sokunk előtt — a szó valóságos értelmében — új világ nyílt meg, s ennek az új világnak a kapuját a Sziklai Sándorhoz hasonló forradalmárok nyitották szélesre előttünk. Szívesen és szeretettel emlékszem vissza azokra a tanárainkra, akik megismertettek bennünket a legfontosabb elméleti kérdésekkel; valamennyiök közt azonban Sziklai Sándor volt a legnépszerűbb. Előadásmódja világos, érthető volt, gazdag és érdekes élete rengeteg példát nyújtott az elméleti kérdések illusztrálására, s Ő sűrűn alkalmazta is ezeket a példákat. Mindannyian tudtuk róla, hogy milyen nehéz életútja volt, milyen körülmények közül indult, s hova jutott. Ez az életútja megértette mindannyiunkkal, hogy a nép ügyének szolgálata a legszebb, legszentebb életcél. Sziklai Sándor népszerűségéhez hozzájárult közvetlen emberi magatartása, kedélye, töretlen, szen-

⁹ Kornis Pál levele a talici pionirokhoz, 1982. A szerző tulajdonában.

vedélyes gyűlölete is a fasiszták, s a népek ellenségei iránt. Nemcsak azt tanultuk meg, amit előadott — abból is tanultunk, ahogy előadta. Ebben a táborban váltam meggyőződéses antifasisztává.”¹⁰

Az iskola kommunista tanárai igen nagy súlyt helyeztek arra, hogy tanítványaik a tudományos szocializmus eszméjét érthető nyelven adják tovább társaiknak, majd népünknek s egyszerűségükkel, szerénységükkel, elkötelezettségükkel minél több embert nyerjenek meg szocialista ügyünknek.

A júzsai antifasiszta iskolán a tanárok aszerint osztották meg maguk között az előadásokat, a tárgyakat, hogy ki milyen szakos tanár volt közülük, vagy mely tudományághoz értettek a leginkább. Így filozófiát és közgazdaságtant Lándor Béla, történelmet Berzeviczy Gizella tanított. Több alkalommal tartott előadásokat a leninizmus kérdéseiről Nemes Dezső. Sziklai Sándor pedig történelmi materializmust és az SZK(b)P történetét tanította, valamint előadásokat tartott azokról a forradalmi eseményekről, amelyeknek maga is aktív harcosa volt: a Nagy Októberi Szocialista Forradalomról és a polgárháborúról, a szocializmus építéséről a Szovjetunióban és a spanyol forradalmi harcokról. Így ezek a forradalmi események valósággal megelevenedtek előadásában, hiszen a történelmi tényeket bőségesen fűszerezte saját harci élményeivel is.

Pártunk Külföldi Bizottságának vezetői nemcsak azzal nyújtottak óriási segítséget, hogy járták a hadifogolytáborokat és kiválogatták azokat, akiket a legmegfelelőbbnek tartottak az antifasiszta iskolára és nemcsak azzal, hogy az emigráció legképzettebb tagjait jelölték ki parancsnokoknak és tanároknak, hanem azzal is, hogy maguk is kijártak az iskolákra előadásokat tartani és részt vettek az iskolák tantervének kidolgozásában is. Az egyik előadást Rákosi Mátyás tartotta a 27. sz. krasznogorszki antifasiszta iskolán 1943. szeptember 7-én „Horthy a felelős” címmel.¹¹ Később ugyanezt az előadást megtartotta a júzsai antifasiszta iskolán is. Az előadás nemsokkal később brosúra formájában is megjelent, melyet igyekeztek a fronton átjuttatni és terjeszteni a horthysta hadsereg katonái között is, hogy ők is ismerjék meg a valóságot.

Rákosi Mátyás előadásában részletesen elemezte a háborúban való magyar részvétel kérdésében a felelősséget. Rámutatott arra, hogy Horthyék 22 éves politikájáa törvényszerűen vezetett el a német fasizmussal való szövetséghez és velük együtt a szovjetellenes háborúhoz. Hiszen Horthy büszkén vallotta: „Számunkra sem az olasz fasizmus, sem a német nemzeti szocializmus nem adott újat, mert mindaz, amit Hitler és Mussolini hoztak, lényegében már benne volt a szegedi gondolatban...”¹²

Horthyék büszkén emlegették azt is, hogy előbb hoztak létre internálótáborokat, mint a német náciák Dachauban, hogy 15 évvel előzték meg a náci zsidótörvényét, a numerus clausus bevezetésével, tehát e törvénnyel megelőzték a nürnbergi faji törvényeket és a Berlin—Róma tengely eszméje is Gömbösthől származik. A magyar uralkodó körök a Szovjetunió elleni rablőháborúban való részvételüket nem területi hódításnak, hanem ideológiai harcnak, a bolsevizmus elleni keresztes hadjáratnak tekintették.

Rákosi Mátyás előadásában idézte Kállay miniszterelnök 1942. április 20-án mondott beszédét, melyet a kormány programjaként hirdetett meg a következő szavakkal: „Ettől a tavasztól kezdve háborút viselünk. Háborúba mennek a katonák, háborúba száll az egész nemzet. A mi háburunkba. 1848 óta most ele-

¹⁰ A szerző tulajdonában.

¹¹ Idegennyelvű Irodalmi Kiadó, Moszkva, 1943.

¹² I. m. 2. o.

venítjük fel újra a magyar háborút. Magyar háborúba viszi a magyar katonát, mert olyan háborúba, mely nem magyar érdek, sem ő, sem senki nem engedheti fiainkat. Tudatosan megyünk a háborúba, nem sodródva, senki által nem kényszerítve. Még egyszer nem történhet meg, hogy rólunk nélkülünk határozzanak. A kormány felelőssége tudatában küldi háborúba csapatainkat.”

Beszédében Kállay még büszkén kijelentette: „Ezúttal elébe mentünk az ellenségnek és nem tesszük le a fegyvert addig, amíg ki nem úzzuk a bolsevizmust Európából.”¹³

Rákosi Mátyás előadásában a horthysta kormány tagjainak beszédein keresztül is leleplezte az uralkodó körök bűnös, népvészto politikáját. Előadásában rámutatott:

„... Önök tudják, hogy a Don mentén elpusztult honvédhadsereg számszerűleg a legnagyobb volt, amelyet az ezeréves történelem folyamán ilyen katasztrofára ért... Az állami cenzúra teljes erejével akadályozta meg, hogy a vereség teljes nagyságáról akár a sajtó, akár a budapesti rádió útján a magyar nép csak megközelítő fogalmat is alkothasson...”¹⁴

S ki mind ezért a felelős? — vetette fel Rákosi a kérdést a hadifoglyok előtt, majd így válaszolt: „Az, hogy az ország Hitler oldalára került, s most a szomszéd népek izzó gyűlölete és az egész haladó világ megvetése közepette a szakadék felé rohan a magyar nép, elsősorban Horthy bűne...” Beszéde további részében rámutatott:

„... Az örvény szélére került az ország és sok idő a menekülésre már nincs. A kivezető út csak egy: azonnal és gyökeresen szakítani azzal a rendszerrel, mely ide vitte az országot, azonnal és kíméletlenül eltávolítani azokat a vezetőket, akik ezért felelősek. Ha a magyar nép ezen az áron még Hitler összeomlása előtt át tud menni a győztes szövetségesek oldalára, akkor még sok minden menthető. A magyar nép kezdettől fogva érezte, hogy ez nem az ő háborúja. Ezt érezték a fronton a honvédek is. Csak a magyar nép békeakarátának, évszázados keserves tapasztalatok alapján felgyülemlett német-ellenességének ad kifejezést az, aki bátran és harcosan kiáll az idegen rablőháború ellen, a szabadságukért harcoló népek mellett. Csak azok a férfiak moshatják le azt a gyalázatot, amit a Horthy-rendszer ránk kent, akik bátran és megalkuvás nélkül kilépnek nemzetük megmentése mellett. Ők a magyarság jövőjének és becsületének megmentői. Otthon és itt is.”¹⁵

Rákosi Mátyás előadásában leszögezte és abban az időben ez volt az álláspontja a Külföldi Bizottság tagjainak is, hogy csak Horthy nélkül képzelhető el az ország megmentése. Befejezésül Rákosi Mátyás felhívta a hadifoglyokat, hogy vegyenek részt a magyar népet felszabadító harcokban, mert ezt elvárja tőlük a magyar nép. Igen fontos volt ez az előadás abból a szempontból is, hogy meggyorsította azt a folyamatot, amely különösen 1943 nyarán erősödött meg a Magyar Nemzeti Bizottság és a magyar antifasiszta légio megalakítása érdekében. Más dolog, hogy e törekvés nem sok eredményre vezetett, különösen a magyar légio kérdésében.

Köztudott, hogy a fasiszta hadvezetés 1943 nyarán megindított nagyméretű támadása elején először bizonyos sikereket értek el s ez újabb reményeket ébresztett a magyar fasiszta hadvezetésben is. Az örömről azonban nem tartott sokáig, mert a Vörös Hadsereg a május és október közötti hadműveletek során

13 Uo. 8., 9., 11. o.

14 Uo. 12. o.

15 Uo. 15., 34—35. o.

olyan veszteségeket okozott a fasiszta erőknek, amit azok már nem tudtak pótolni.

Ebben az időben egymás után érkeztek a Horthy-kormányzat háborús politikáját ellenző levelek az Igaz Szó szerkesztőségébe; 1943. augusztus 17-i számában olvashatjuk a 165. sz. tábor, a júzsai antifasiszta iskola hallgatóinak tiltakozó levelét:

„Tiltakozunk és elítéljük a jelenlegi magyar kormányt az azt a lépését, amelyvel a magyar népet belevitte a szabadságszerető, békés szovjet nép elleni háborúba! A Horthy—Kállay klikk a magyar népet — megkérdezés nélkül — kiszolgáltatta a hitler-fasizmus érdekeinek. A magyar dolgozóknak nem volt érdekük ez a háború és nem akartak harcolni a szovjet nép ellen.

A vég közeledik! A magyar kormány is tudja már ezt. És közelgő veresége tudatának ellenére mégis új csapatokat akar a »vágóhídra« küldeni.

Magyarország megmentésére még van lehetőség! Kergessük el a Horthy—Kállay klikket és állítsunk helyére egy olyan, függetlenséget és demokráciát akaró kormányt, amely még a német háború befejezése előtt békét köt a Szovjetunióval és szövetségeseivel.

Mi hadifoglyok, készen állunk minden tehetségünkkel és erőnkkel arra, hogy támogassuk a szovjet népet, valamint Vörös Hadseregét abban a harcban, mely meghozza a felszabadítást az összes elnyomott nemzeteknek és a magyar népnek is, a fasiszta járom alól . . .”

A hadi események, valamint az 1943 végén összeülő teheráni konferencia határozatainak ismertetése nagy vitát váltott ki a júzsai antifasiszta iskola hallgatói között is. Mind többen követelték, hogy részt vehessenek a fasizmus elleni harcban, valamint azt, hogy minél előbb hozzák létre a Magyar Nemzeti Bizottságot és alakítsák meg a magyar légiót.

Így köszöntött be 1943 karácsonya, melyet még itt a hadifogságban is igen szépen ünnepeltek meg: karácsonyfával és színes műsorral. A legnagyobb ajándék azonban az volt, hogy az antifasiszta iskolák hallgatói karácsony estéjén üzenhettek a moszkvai rádió magyar adásán keresztül hozzátartozóiknak és mindenki írhatott vöröskeresztes, vörös félholdas lapot.

Az 1943—1944-es harci események következtében tovább nőtt a magyar hadifoglyok száma is. Ugyanakkor megszorodott a magukat megadó, a Vörös Hadsereg oldalára átállók létszáma is, amikor is már nemcsak egyénileg, hanem szakaszonként, sőt egyes esetekben századonként is voltak átállások.

Ahogy teltek-múltak a hónapok mind több és több hallgató érkezett az antifasiszta iskolákra, így a júzsai antifasiszta iskolára is. A megnövekedett létszám, a tematikában meghatározott nagy tananyag, az előadások és szemináriumok megnövekedett óraszámát nagy megterhelést jelentett a meglévő tanári kar számára. Ezen a nehézségen a Külföldi Bizottság egyrészt azzal próbált segíteni, hogy tagjai kijártak előadásokat tartani, másrészt pedig ezen feladatokra különböző elvtársakat jelöltek ki. A júzsai antifasiszta iskolára járt ki, majdnem rendszeresen előadásokat, szemináriumi foglalkozásokat tartani a leninizmus kérdéseiről Nemes Dezső, többször járt ott előadást tartani Gerő Ernő is.

Ugyancsak nagy segítséget jelentett az iskola tanári kara számára, hogy olyan elvtársak érkeztek a krasznogorszki iskola elvégzése után, akik, mint asszisztensek, szemináriumi foglalkozásokat tartottak. Így 1943 novemberében érkezett a júzsai antifasiszta iskolára asszisztensnek Kossa István, Kulcsár Ernő és Lencsés János.

A fentiekben már többször is említés történt arról, hogy milyen komoly oktatás folyt a júzsai antifasiszta iskolán is. Lapozzuk hát fel az iskola tematikáját!

A tematika négy nagy részre oszlott: I. Hitler—Németország és Horthy—Magyarország Szovjetunió elleni háborújának tanulságai. II. A magyar fasizmus elméletének és gyakorlatának leleplezése. III. A Szovjetunió, a szocializmus országa. IV. Európa népeinek szabadságharca és a kiút a magyar nép számára.

A négy részre bontott tematika 44 előadást foglalt magában. Az I. fejezetben három előadás volt: 1. A háború menete és a fasiszta államok blokkjának szét hullása. 2. Horthy a felelős a Szovjetunió elleni háborúért és a küszöbön álló nemzeti szerencsétlenségért. 3. A világ államai a második világháború idején.

A II. fejezetben tizenhat előadás volt. Két előadásban foglalkoztak a magyar nép ezeréves függetlenségi harcával a német hatalmi törekvésekkel szemben a XVIII., majd a XVIII—XIX. századokban. A következő előadások címe: A kapitalizmus és az imperializmus kifejlődése Magyarországon. Magyarország Németország oldalán az 1914—1918-as világháborúban. Az 1918. évi polgári demokratikus forradalom. A Tanácsköztársaság Magyarországon. Horthy és az 1919. évi ellenforradalom. Magyarország gazdasági fejlődése 1919—1944-ig. Két előadás foglalkozott Horthy—Magyarország bel- és külpolitikájának ismertetésével a fenti időszakban. A szegedi gondolat ideológiája. A „horthyizmus” mint az európai fasiszta „megújhódás” különös magyar fajtája. A magyarországi parasztkérdés. A nemzetiségi kérdés Magyarországon. Három előadásban foglalkoztak a magyarországi munkásmozgalom történetével az 1867—1944 közötti időszakban, s e téma keretén belül a magyarországi kommunista párt harcával a Horthy-rezsim ellen.

A III. fejezetben foglalkoztak a Szovjetunióval, mint a szocializmus országával huszonkét előadás keretén belül, melyeken keresztül bemutatták a Szovjetunió gazdasági földrajzát, Oroszország történetének jelentősebb eseményeit, a bolsevik párt keletkezését, az 1905—1907-es forradalmat, Oroszországnak az első világháborúban való részvételét, az 1917-es burzsoá demokratikus forradalmat, a Nagy Októberi Szocialista Forradalmat, a polgárháborút, a gazdaság újjáépítését, az ország szocialista iparosítását, a mezőgazdaság kollektivizálását, a szovjet államot s annak alkotmányát, a kulturális forradalmat, a Vörös Hadsereg történetét, a marxi—lenini tanítást a nemzeti kérdéstről, a szovjet állam nemzetiségi politikáját. Külön előadásokban foglalkoztak az SZK(b)P-vel, mint új típusú párttal, Marx, Engels, Lenin, Sztálin életének műveiknek, politikai tevékenységének ismertetésével.

A IV. fejezetben három előadás volt: A szövetségesek befejező harca a hitleri „új rend” ellen és az elnyomott népek szabadságharca. Magyarország megszállása a Hitler-csapatok által és ennek súlyos következményei. A magyar nép harca a szabad, demokratikus, független Magyarorszáért, kiút a magyar nép számára.

Minden egyes téma után igen komoly irodalmat adtak. Az egyes előadásokra két vagy négy órát határoztak meg, 4—8 órás önálló foglalkozást, 1—4 óra konzultációt, 3—6 órás szemináriumot.¹⁶

Ha áttekintjük e tematika tartalmát, láthatjuk, hogy a leadott anyag teljes egészében megfelelt egy egyéves pártiskola anyagának. Ezt bizonyítja az előadások tartalma, a megadott kötelező irodalom, az előadásokra, szemináriumokra, önálló foglalkozásokra és konzultációkra szánt idő is.

1945 nyarán az iskola hatodik hathónapos tanfolyamán tanuló hallgatók tematikája kiegészült a következő három előadással: A Szovjetunió győzelme a

hitleri Németország felett. A Szovjetunió győzelmi erejének forrása. A második imperialista világháború tanulságai.

A fenti tematika elsajátítása, megértése komoly nehézséget jelentett — a már fentebb említett — rendkívül vegyes összetételű hallgatók számára. Az iskola parancsnoka Sziklai Sándor 1944. januárjában Rákosi Mátyáshoz írott levelében beszámol:

„Az iskola összetétele a következő: a tanulók száma 72, ezek közül ipari munkás 44, földmunkás 10, paraszt 2, kisiparos 4, alkalmazott 11, főiskolai tanuló 1...

A hallgatók társadalmi összetétele, valamint a szorgalom és előmenetel dolgában magasabb színvonalú, mint a múlt tanfolyam volt. Az írásbeli dolgozatok határozottan jobbák és eredetibbek, mint a régiekéi voltak. Az első csoport hallgatói közül negyvenen olvassák a párttörténetet sikeresen, nehézségek nélkül, és csak négy hallgatónak okoz a szöveg megértése némi nehézséget. Olvassák ezenkívül Sztálintól »A leninizmus alapjait«, valamint nagy az érdeklődés Magyarország problémái iránt, de ugyanúgy érdekli őket a Bolsevik Párt története is. Általában hallgatóink anélkül, hogy különösképpen forszíroznánk, kommunista irányba fejlődnek, amint azt a felszólalásaikból és írásbeli dolgozataikból megállapíthatjuk. Az előírt anyag tanulmányozásán kívül a hallgatók kérésére egy marxista szemináriumot szerveztünk önkéntes hallgatók részére, melyet a rendes foglalkozásokon kívül, egyszer hetenként a hallgatók 80%-a látogatja.”¹⁷

Ugyancsak a nehézségekről ír Sziklai Sándor Rákosi Mátyásnak 1944. július 31-én: „A tanulásban vannak nehézségeink, különösen a történelmi témákkal kapcsolatban. Az embereknek elég kevés a történelmi tudásuk, s ehhez járul, hogy irodalmunk is elég szegény. Nagy érdeklődéssel tanulmányozták a következő témákat: a kapitalizmus és az imperializmus lényege. Ez a két téma alapozza meg — különösképpen marxista szempontból — antifasiszta irányzatukat. Ugyanilyen nagy érdeklődéssel tanulmányozták »A tanács hatalom Magyarországon« c. témát is.”

Éppen a fentiek miatt sürgette állandóan az iskola vezetése a magyar nyelvű irodalmat, az Igaz Szó példányait, a Kossuth Rádió adásainak anyagát, a „Vojna i rabocij klassz” c. lapokat.

E kérésre Rákosi Mátyás a következőképpen válaszolt Sziklainak 1944. augusztus 8-án:

„... Az irodalommal sajnos mindenütt baj van. Nincs megfelelő magyar könyvünk. Szeretném felhívni a figyelmét arra, hogy eddigi tapasztalataink szerint az iskola kissé túlságosan aláhúzza az elméletet a gyakorlat rovására...”

A későbbi tapasztalatok azonban azt bizonyították, hogy nem volt helyénvaló Rákosinak ezen aggodalma, mert a hallgatók mind a továbbtanulásban, mind a partizántevékenységben és később idehaza is jól tudták gyümölcösztetni az iskolán tanultakat.

Mint fentebb olvashattuk, a II. fejezetben két előadásban foglalkoztak a tanárok Horthy—Magyarország bel- és külpolitikájának ismertetésével 1919—1944 között, valamint a szegedi gondolat ideológiájával és a „horthyzmus”, mint az európai fasiszta „megújhódás” különös magyar fajtájának kérdéseivel. Ezen előadások keretén belül mutatták be a Horthy-hadsereg partizánvadász egységeinek, a megszálló csapatok speciális különítményeinek tevékenységét. Így Sziklai Sándor „A Horthy-hadsereg gatzetteiről a Szovjetunió ellen a Nagy Hon-

6 Sziklai Sándor előadása, 1948 (KTH). A szerző tulajdonában.

védő Háború idején” címmel tartott előadást, melyben a következőket mondotta:

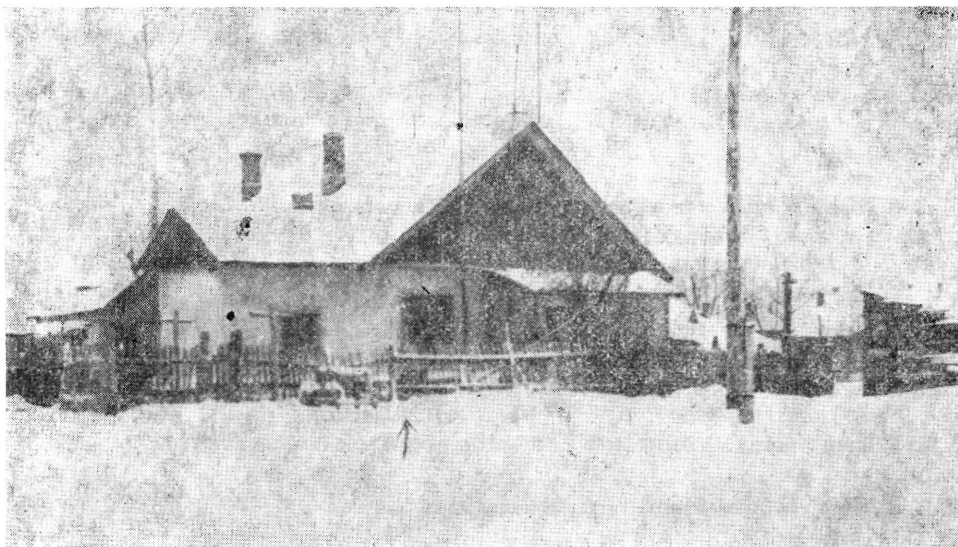
„A német és a magyar fasiszták hadviselése a Szovjetunió ellen, felülmúlja az eddigi hadviselés barbárságát, kegyetlenségét, és nemcsak az elfogott hadifoglyokkal, hanem a lakossággal szemben is. A rablások, gyilkosságok és mindennemű pusztítás nem véletlen, szörványos esetek voltak, hanem a hitleri fasiszta stratégia lényegéből fakadtak . . . akik nemcsak legyőzni akarják a Szovjetunió népét, hanem meg is akarják azt semmisíteni.”

Az iskola többi tanárai is tartottak erről a témáról előadásokat, mégpedig azzal a céllal, hogy leleplezzék a horthy-fasizmus igazi arculatát, e háború rabló és kegyetlen voltát, hogy megmutassák milyen módon deformálja a fasizmus az egyes embereket, hogyan vetkőzteti ki őket emberi mivoltukból. Ezen előadások célja ezen kívül még az is volt, hogy a becsületesen gondolkodó emberek elhatárolják magukat e gatzettektől és leleplezzék a bűnösöket.

A hadifoglyok lapjának az Igaz Szónak is volt egy állandó rovata „Leleplezni a bitangokat” címmel, melyben különböző egységeknek, azok tisztjeinek, altisztjeinek és katonáinak kegyetlenségeiről írtak, vagy azok naplójából idéztek. Maguk a hadifoglyok is rendszeresen írtak és leleplezték ezeket az eseményeket és ugyanakkor el is határolták magukat e szörnyűségektől. Így az Igaz Szó 1942. november 5-én megjelent 4. számában olvashatjuk: „. . . magyar honvédek helyenként még a legaljasabb németen is túltesznek rablás, fosztogatás, gyújtogatás, civil lakosság legyilkolása dolgában.”

Ezekről a kérdésekről, de a hadifoglyokat érintő más kérdésekben is hallatták hangjukat a júzsai antifasiszta iskola hallgatói az újság hasábjain. Így szinte rendszeresen írt az Igaz Szóban Ihász Kovács Sándor, Markó Imre, László Ferenc, Zeisler Győző, Piros László, Timli (Tihanyi) Sándor, Kossa István, Schönhaut Simon, dr. Lammel Antal, Zombor János, Párkány János, Schiffer Ferenc, Farkas Mór, Érsek Bertalan, Kornis Pál, Fauld László, Harazin Ferenc, Herencsár Lajos és még sokan mások.

Az antifasiszta iskolára küldött hallgatóktól a párt Külföldi Bizottsága rend-

A júzsai iskola klubépülete

szeresen kért információt a hazai eseményekről, ezt olvashatjuk Rákosi Mátyás 1944. január 24-én Sziklai Sándorhoz írott levelében is:

„... Nagyon kérem, hogy az intelligens munkásokkal vagy intellektuellekkel írassák le a gyár, vagy a szervezet viszonyait (van-e ott kommunista munka, miben nyilvánul meg, harcosok és spiclik—mindez nevekkal, dátumokkal). Ugyanez a falvagról is (harc a rekvirálás, bevonulás ellen stb.). Az anyagot juttassák el hozzám.”

A különböző idejű tanfolyamok hallgatói minden idejüket a tanulásnak szentelték, hiszen nagy tananyagot kellett elsajátítaniuk. Erről ír Sziklai Sándor Rákosi Mátyásnak 1944. március 28-i levelében is: „Amikor Ön elutazott, a tanfolyamot lezártuk, de azért megállapodtunk a vezetőséggel abban, hogy a tanulást programon kívül is folytatni fogjuk. Hathetes munkaidőre tervet dolgoztunk ki, melynek alapján már meg is kezdtük a foglalkozást. A Szovjetunió Kommunista Pártja történelmének első hat fejezetét fogjuk mélyebben tanulmányozni, mégpedig aktualizálva és a magyar munkásmozgalom fejlődését, a jelenlegi helyzettel konkretizálva. Ezenkívül tervbevéttünk három külön előadást: 1. A polgári forradalom átfejlődése szocialista forradalommá. 2. Az új-típusú demokrácia. 3. A kolhozok építése és szerepe a honvédelmi háborúban. Folytatjuk ezenkívül a marxista szemináriumokat is.”

Rákosi Mátyás 1944 februárjában látogatta meg a júzsai antifasiszta iskolát, ahol akkor több előadást tartott, válaszolt a hallgatókat foglalkoztató számtalan kérdésre és elbeszélgetett az iskola tanáraival problémáikról, nehézségeikről, munkájukról és eredményeikről, valamint közösen meghatározták az iskola előtt álló további feladatokat úgy a nevelés, mint a politikai oktatás terén végzendő feladatokat.

Az iskola fennállásának egész idején mind az iskola vezetése, mind tanári kara igen nagy súlyt helyezett a hallgatók jellemnevelésére, megismerésére, kiválogatásukra olyan szempontból is, hogy ki mehet tovább tanulni, ki kerüljön partizán iskolára majd pedig bevetésre. A cél az volt, hogy lehetőleg mindenki a legmegfelelőbb helyre kerüljön. Erről Sziklai Sándor 1944. július 31-én így ír Rákosi Mátyásnak:

„A szektor életében nagy érdeklődéssel kísérik az egyes csoportokon belül bevezetett életrajzi beszámolókat. Bízom abban, hogy ez a »sűrűfűzés« eredményel fog végződni... Ezen munkával kapcsolatban, lényegesen fokozzuk az emberekben az antifasiszta felelősséget, mely mindannyiukra hárul a nagy feladatok végrehajtásában... Ezeket, mi előadók bőven megmagyaráztuk a növendékeknek...”

A politikai nevelés, a tanulás mellett az iskolán rendkívül élénk kulturális élet is folyt. Ezt bizonyítják a Párttörténeti Intézet Archivumában őrzött akkori meghívók, a hallgatók naplói és visszaemlékezései, valamint Sziklai Sándor 1944. januári levelének következő sorai, melyekben ezt írja Rákosi Mátyásnak:

„A magyar szektor kulturális élete is elég élénk, van dalárda, szavaló- és fűttművésznők stb. Sajnos nincsenek magyar nyelven forradalmi énekeink. Ha Rákosi elvtárs ezek gyűjteményét (szöveg és kotta) Szabó Ferencsel vagy Lányi Saroltával összeállíttatná és alkalomadtán elküldené, nagyon hálásak lennénk.”

A dalárda munkájában maga Sziklai Sándor is részt vett, aki nagyon sok forradalmi dalra tanította meg hallgatóit. A kultúrmunkán kívül komoly sporttevékenység is folyt az iskolán.

Sziklai Sándor elmondotta Rákosi Mátyásnak az iskolán tett látogatása idején azt is, hogy: „... nálunk a táborban van egy kézműipari műhelyünk és mindenféle fadaragványokat, cigarettatárcákat, tulipános ládákat és más magyaros népi motívumokat gyártunk. Most megállt az iparunk, mert nem tudjuk belakozni tárgyainkat, szükségünk lenne egy üveg lakkra és ezt csak Júzsában lehet megszerezni bizalmasan... amikor Rákosi visszajött Júzsából telehozta az üveget a régen várt anyaggal. Ennek aztán nagyon megörültünk, mert újra fellendült iparunk, amely bámulatba ejtette a tábor lakóit és az oroszokat egyaránt.”¹⁸

E munka beindítását valószínű Sziklai Sándor kezdeményezte, hiszen ugyanilyen munkákat: fa- és csontfaragványokat készítettek a volt spanyolos harcosok a francia koncentrációs táborokban és azok is, akik megjárták közülük az afrikai száműzetést is. Ezeket a tárgyakat azután kiállították, majd a francia és az algériai elvtársak kiárusították s ily módon segítették a bebörtönzöttek. Most itt a Szovjetunióban e tevékenység egyrészt azt a célt szolgálta, hogy bemutassa a magyar nép művészetét, és elfoglaltságot, mégpedig komoly és hasznos elfoglaltságot jelentsen azok számára, akik kézügyességüknél fogva részt vehettek ebben a munkában.

Az 1944-es harci események, a Vörös Hadsereg győztes előrenyomulása, újabb városok és területek felszabadítása, az ezen eseményekről szóló hírek ismertetése az antifasiszta hadifoglyok s természetesen az antifasiszta iskolák hallgatói között is megnövelte a tettvágyat, a harci készséget, mind többen sürgették harci bevetésüket, sokszor ez — különösen, amikor egyes csoportok a frontra utaztak — szinte a türelmetlenségig fokozódott. Erről olvashatunk Sziklai Sándor 1944. március 20-i leveléből is: „... a PUR képviselője 19 embert jelölt ki a legjobbakkból, akiket frontmunkákra fognak elvinni...”

Erre a hangulatra reagál Rákosi Mátyás is 1944. április 26-i levelében: „Mint-hogy Nemes elvtárs ma utazik Talicába, felhasználok az alkalmat, hogy az új 300-as létszámú iskola céljairól külön is tájékoztassam. Amint Berzeviczy elvtársnál leveléből látom, a végzett hallgatók a légióért égnék, holott a légió ügye még eldöntetlen, s minél tovább húzódik, annál kevesebb a valószínűsége, hogy létrejöjjön. Amennyiben konkrét harci célokról van szó, a hallgatók elsősorban partizánmunkára készüljenek fel, még pedig partizánmunkára otthon és közvetlenül a front mögött. Csak egy kis része fog a végzett hallgatóknak frontpropagandával és hasonlóval foglalkozni.”

Majd e feladattal kapcsolatban a következőkben határozza meg az iskola vezetésének és tanárainak munkáját:

„... Ezért már most ajánlatos a hallgatóknak a partizánmunka jelentőségét aláhúzni. Rá kell mutatni arra, hogy egy kis partizánecsopot otthon többet jelent, mint tízszor, hússzor annyi katona a fronton, hogy a megszállás óta a magyar nép nem azt követeli, hogy egy magyar ezred, vagy egy dandár legyen a fronton, ahol az sokat nem nyom a latba, hanem, hogy innen jöjjenek jól kiképzett hazafiak, akik vezetni tudják a nemzeti ellenállást. (A hallgatók külön partizániskolába mennek, ha erre a munkára jelöli ki őket.) Ezeket azért kell hangsúlyozni, nehogy a hallgatók beleéljék magukat a könnyebb feladatokba: a légióba, s utána kiderül, hogy nehezebbet kapnak, s ez lelohasztja a lelkesedésüket. Viszont éppen a nehezebb feladattal kapcsolatban növekszik a Maguk munkájának jelentősége, annál is inkább, mert most egy hónap alatt végzik el azt, amire eddig három hónapjuk volt. Ezt bizonyos fokig ellensúlyoz-

18 Sziklai Sándor előadása a Munkásakadémián, 1946-ban.

za az a körülmény, hogy az emberek a táborokban mégis több politikai ismeretet szedtek fel, mint mondjuk az első csoport. A rendelkezésükre bocsátandó szemináriumvezető elvtársak egy része már a táborokból ismeri a hallgatókat, ami a tanítást, meg a kiválogatást is megkönnyíti. Ennek dacára megfeszített munka vár Magukra, elsősorban Magára, Sziklai elvtárs. Ezúttal nemcsak arról van szó, hogy a hallgatók a maximális politikai nevelést kapják, hanem külön még az előttük álló feladatok szempontjából kell átgyúrni őket. Különösen azokra a tulajdonságokra kell súlyt helyezni, ami a partizánharcossal összefügg: bátorság, becsületesség, talpraesettség, hidegvér, kollektivitás, gyors tájékozódás, eszesség és egészség szempontjából kell alaposan megválogatni és formálni őket. Arra kell törekedni, hogy minél több olyan hallgató kerüljön ki a kezük alól, aki otthon kisebb-nagyobb csoportok politikai és katonai vezetője lehessen . . .”

Ebből a levélből is világosan láthatjuk, hogy a párt Külföldi Bizottsága ekkor is a hazai és a Szovjetunió területén folytatandó partizántevékenységet tartotta mindenekelőtt elsődlegesnek vagy mondhatjuk úgy is, hogy legfontosabbnak.

Ebben az időben pedig mind az antifasiszta csoportok, mind az antifasiszta iskolák hallgatói egyre türelmetlenebbül követelték azt, hogy harcukkal moshassák le azt a gyalázatot, melyet a Horthy-rendszer elkövetett. Ezt a türelmetlenséget fejezi ki Sziklai Sándor is 1944. július 31-i levelében:

„A napokban itt járt Garasin elvtárs. Nagyon megörültem, hogy a régi gárdából még akad egy-egy mohikán . . . Azzal a 63 emberrel, akiket Garasin elvtárs elvitt, az indulás előtt még külön-külön beszélgettünk. Egy párat ki kellett hagyni a listából, mert a rövid tanfolyam elvégzése után magatartásukban fogyatkozást vettünk észre. Nagyon jó benyomást keltett az a tény, hogy az emberek elmennek. A még ittmaradtak szintén szeretnének rohanni a harcokba s attól félnek, mire hazakerülnek nem lesz »kit ütni«. Néha olyan helyzetben vagyok, hogy csitítanom kell őket, s arra figyelmeztetni, hogy nekik most tanulniuk kell. A magyar szektor most négy csoportból áll, összesen 122 ember tanul.”

Erre a levélre a következőképpen válaszolt Rákosi Mátyás:

„. . . Örülök, hogy a hallgatók között nagy a tettvágy, mindenkire sor kerül, aki használható és jól tanul, esetleg gyorsabban, mint ahogyan a tervben előre láttuk. »Ütnivaló« is lesz elég otthon is . . . A Vörös Hadsereg valóban a legjobb úton van ahhoz, hogy megadja a kegyelemdőfést a fasiszta fenevadnak, de tartok tőle, hogy még sok verejtékünkbe kerül, amíg a magyar kommunisták az új demokratikus kormány tagjai lesznek Magyarországon.

. . . Tekintettel arra, hogy a hallgatók jelentékeny része harcos, sőt partizánharcos munkára megy, nagy súlyt kell helyezni a jellemképzésre: az egyéni bátorságra, a kollektív vonásokra, az önfeláldozásra, a találékonyosságra, a gyors tájékozódásra, hidegvérre és hasonlókra. Természetesen emellett nem szabad szem elől téveszteni, hogy a partizánmunka egyben rendkívül bonyolult politikai munka is, mely ennél fogva megfelelő politikai tudást és felkészültséget követel meg.”

Ezen utasításokra válaszolva Sziklai Sándor augusztus 19-én kelt levelében beszámolhatott Rákosi Mátyásnak arról, hogy:

„. . . A harcias és partizán szellemben való nevelésen kívül, éppen ennek előmozdítására, két csoportot szerveztünk önként jelentkezőkből, de a mi véleményezésünk alapján, egy agitáció-propaganda és sajtó-szerkesztő csoportot. Az elsőt én, a másodikat Lándor vezeti.

Ami a jellem kérdését illeti, azt mindennapi munkánkban állandóan szem előtt tartjuk... Rámutattunk azokra a tulajdonságokra, melyek nagyon fontosak egy következetes antifasiszta jellemében. Továbbá kihangsúlyoztuk azt, hogy mind a katonái, mind a politikai munkában a jellem sok esetben döntő szerepét játsszik."

A fenti levelezésből is kitűnik, hogy az iskola tanárai mindent megtettek annak érdekében, hogy hallgatóikat alapos politikai tudással vétezzék fel annak érdekében is, hogy ne csak a fronton, de majd idehaza is megállják a helyüket a forradalmi harcokban. Ezért is tartotta Sziklai Sándor fontosnak, hogy előadást tartson „Propaganda és agitáció” címmel. Ebben az előadásban megmagyarázta az agitáció és propaganda jelentőségét a politikai munkában. Tanítása napjainkig érvényes szempontokat ad e munka jelentőségéről. Ezen előadás alapelveire szükségük volt a hallgatóknak abban az esetben, ha frontpropagandista munkára, partizánmunkára vagy illegális pártmunkára kerülnek, de abban az esetben is, amikor majd az ország népe is felszabadul a fasizmus igája alól és mi is hozzákezdhetünk népi forradalmi feladataink megvalósításához. Ebben az időben az összes felsorolt lehetőséggel számolni kellett vagyis azok megoldására kellett felkészíteni a hallgatókat.

A hallgatók partizántevékenységre való felkészítését a tanárok elméletileg is igyekeztek elősegíteni. Sziklai Sándor is tartott előadásokat: A partizánháborúk története, A partizánháborúk harcmodora és A szovjet partizánok harca a Nagy Honvédő Háború idején címmel.

A júzsai antifasiszta iskolán tanult elvtársakat a különböző tartalmú tanulmányok elvégzése után a 27. sz. krasznogorszki iskolára, vagy partizán iskolára küldték tanulni. Ezt tanúsítja Rákosi Mátyás 1944. május 25-i levele is, melyben ezt írja: „... kérem, hogy a 27. tábor »felső iskolája« számára válasszon ki megfelelő elsőrendű erőket és ezeket talán Maga hozza el...”

A partizánképzés először Kievdben indult meg, ahol ekkor 30 magyar tanult, majd Rovnóban, ahol 60 magyar tanult és később Obarovban nyílt meg a nemzetközi partizániskola s ez végül Szvjatosinóba költözött át.

A júzsai antifasiszta iskoláról partizán iskolára küldött hallgatók jellemzését, valamint Sziklai Sándorral folytatott levelezését Rákosi Mátyás megküldte Nógrádi Sándornak, a magyar partizánképzés egyik vezetőjének. „E másolatok megküldésével Rákosi Mátyás tájékoztatni kívánt engem annak a Sziklai Sándor elvtárs által vezetett hadifogoly iskolának a munkájáról, ahonnan a magyar partizánokat részben toboroztuk. Akkori állomáshelyem a Kievtől 8 km-re fekvő szvjatosinói partizántábor volt.”¹⁹

A fent idézett levelezés, az iskolán végzett tanulmányi munka bizonyítja, hogy mind az iskola vezetése, mind tanári kara egyidőben tartotta szem előtt az antifasiszta iskolák négyes feladatára (antifasiszta aktíva, frontpropagandista, partizán és a hazai forradalmi feladatokra) való felkészítést. Ennek bizonyítására időzzünk el egy kicsit azon emlékkönyvben leírt soroknál, melyeket a III. csoportba tartozó huszonnégy hallgató írt Béla nap alkalmából tanárunknak, Lándor Bélának. Ezek az írások valósággal tanulmánynak beillő hitvallások voltak, hiszen azt bizonyították, hogy a hallgatók nagyon komolyan készültek eljövendő történelmi feladatokra. Így Bauer Imre arról ír, hogy milyen szerepet vállalna a jövő demokratikus Magyarországon, mint kommunista párttag? Csajági János: „Hogyan képzelem el nálunk a földosztást és milyen szerepet vállalnék legszívesebben a jövő Magyarországon?”

¹⁹ Nógrádi-hagyaték, PI Arch. 682. f., 4. ó.e., 147–151. o.

A földosztásról írt Ináncsi Béla, Kovács Lajos, Papp R. József, Székely Miklós, Csépe István. Az új típusú demokráciát megvalósító Magyarország munkásosztályának kérdéséről írt Homor István, Kelemen Kálmán, Keskeny László.

Váradi István „Ébredés!” című írásában a többek között ezt írja: „Itt láttuk meg az igazságot, amit otthon a tudatlanságunk miatt nem láttunk meg... Olyan előadást, amit Önök előadnak, még nem hallottam. Akár a kisgyerek csak nézem Önöket és csodálom. Éspedig azért az éles agyért, amellyel így tudnak gondolkodni. Az éles, jövőbelátó szemért, mellyel olyan tisztán tudják meglátni azt a sok gazemberséget, amelyet a munkásság ellen elkövetnek és a finom érzékükért, amellyel a tényekre rátapintanak... Ilyen ember akarok lenni én is. Ez a célom. E pár hónap alatt, amit az iskolán eltöltöttem, úgy érzem, hogy újjászülettem. Érzem, hogy ember vagyok én is, és látom, hogy van célja az életnek, amiért érdemes élni és ha kell meghalni... Tanulni akarok, hogy taníthassak. El akarom vinni a tudás fegyverét azoknak az elnyomott, agyongyötört munkatársaimnak, akik közül eljöttem.”²⁰

Érdekesek e sorok abból a szempontból is, hogy azok 1944. április 23-án íródtak, amikor még majdnem egy esztendő harcára volt szükség hazánk felszabadításáig.

Arról, hogy a hallgatók jelentős részben eljutottak odáig, hogy kommunistának vallják, vagy érzik magukat, Sziklai Sándor Rákosi Mátyáshoz írott levelében is beszámol: „... A kurszantok 80%-ban kommunistának vallják magukat, persze sokan még naivan fogják fel a pártot, de a fordulat náluk a párt felé határozottan megvan...”

Az iskola hallgatói közül többen vezettek rendszeresen naplót, melyek igen érdekes olvasmányok, hiszen visszatükrözik a hallgatók hangulatát, gondolatait, az akkori történelmi események hatását, az iskolán történt eseményeket. Idézzünk most röviden Kornis Pál naplójánál, aki 1944. május-november hónapokban volt a júzsai antifasiszta iskola negyedik tanfolyamának hallgatója, majd innen került később a krasznogorszki iskolára. A naplóban olvashatjuk Kornis 30 fős csoportjának névsorát, az előadások jegyzékét, valamint az őket tanító tanárok nevét, előadásaik jegyzékét.

Kornis Pál naplójából idézve olvashatjuk, hogy az augusztusi előadások főleg filozófiával foglalkoztak, melyeket elsősorban Sziklai Sándor tartott. „Augusztus 6-án — írja Kornis Pál — Sziklai elvtárs előadást tartott a spanyol forradalomról.”

A szeptemberi dátumoknál a többek között ezt olvashatjuk;

„Szept. 25. Nemes elvtárs érkezése. 26. Gerő elv. érkezése és 27-én Gerő elv. előadása...” Majd így folytatódik a napló:

„... Nemes elv. partizán csoportot visz magával... A mi csoportunkból kilencen mennek Nemes elvtárral, a másik csoport Moszkvába fog iskolába menni... Este csoportunk búcsúestet tartott, melyen Sziklai elvtárs világította meg a jövő útjait... okt. 12. Tegnap d.e. eskütétel volt. Azok tették, akik ma hajnalban elindultak partizán bevetésre. 52 fő ment az iskoláról... (Káldor Gyuri, Kovács Gyuri, Petrás, Muzslai, Horváth, Nyul, Wiener, Deutsch, Vass, Szabó Ferenc) ... 15-én lesz vége a tanfolyamnak, addig valószínűleg nem lesz indulás. Most összesen 72-en vagyunk, ebből 66 tanuló. Okt. 10. kedd. Vasárnap délben letettük az esküt... Most megyünk ki Sziklai elv. előadására. Este sajtó lesz, a dolgozatok bírálata...”²¹

²⁰ Lándor Béla hagyatéka, PI Arch. 811. f., 5. ő.e. 52. o.

²¹ A napló Kornis Pál tulajdonában van, aki azt készséggel bocsátotta a szerző rendelkezésére áttanulmányozás és felhasználás végett.

A Kornis-naplóban is jelzett eseményekről így számol be Sziklai Sándor Rákosi Mátyáshoz írott levelében 1944. október 2-án:

„Az a tény, hogy a bajtársak most harcolni indulnak, igen jó hangulatot és lelkesedést keltett az összes fiúk között. Nem gondolja Rákosi elvtárs, hogy az a tény, hogy még nem züllesztettük szét Horthy-hadseregét, egy kicsit a mi lelkünkön is szárad? Ez azért van, mert még nem vitték el hallgatóinkat, ezért kérem, hogy a jövőben gondoskodjék arról, hogy ez mihamarabb megtörténjék.

Tegnap az eskütételnél nagyon megfogta a fiúkat, mikor azt mondtam, hogy eddig Horthyra esküdtek, a nép ellen esküdtek és most esküdnek először a népért, a családjukért, önmagukért. Ez igen gondolkodóba ejtette őket és mély nyomot hagyott bennük . . .”

Az 1944 augusztusában az akkori Magyarország területére ledobott négy partizáncsoportban, melyek között volt Szőnyi Márton és Uszta Gyula csoportja, ott találjuk a júzsai antifasiszta iskola első és második tanfolyamának több hallgatóját. Maga Uszta Gyula is az első csoport hallgatója volt, amiként Ősz Szabó János is, Szőnyi Márton politikai helyettese. De ott találjuk a júzsai antifasiszta iskola hallgatóit a többi partizánegység harcosai, valamint a front-propagandisták között is. Éppen ezért is érdeklődött Sziklai Sándor Rákosi Mátyástól arról, hogy hogyan harcolnak és viselkednek az iskola növendékei az ellenség elleni harcban és arról, hogy: „. . . nincs-e sok selejt és melléfogás a partizánkáderek megválogatása terén a mi részünkről.”

Ezekre a kérdésekre válaszolt Rákosi Mátyás augusztus 8-i levelében:

„A tapasztalat azt mutatja, hogy akik az iskolában szorgalmasan, becsületesen dolgoztak, azok a fronton is nagyszerűen megállták a helyüket. Nagy megelégedéssel láttam, hogy azok a jellemzések, amelyeket az iskola az egyes hallgatókról adott, szinte 100%-ig egybevágtak az illetők tényleges teljesítményeivel. A szovjet elvtársak nagyon meg voltak elégedve és a Maga tanítványai közül többen szép kitüntetést is kaptak. Ősz Szabó János mellére én magam tűztem ki az első osztályú partizánérmet. A 27. tábor iskolájában is a Maga volt tanítványai jól állják a sarat. Én magam minden hivatalos helyen aláhúztam, hogy a két iskola munkáját a hadifogoly átképzés legpozitívabb eredményének tekintem.”

Azt hiszem, nem is kell külön hangsúlyozni, milyen hallatlanul nagy örömet jelentett az iskola vezetésének és tanári karának ez az elismerés, melyből értesültek arról, hogy tanítványaik a partizánharcokban és a továbbtanulásban egyaránt becsülettel megállják a helyüket.

1944 szeptemberétől, amikor is a Vörös Hadsereg már közvetlenül Hazánk felszabadításáért is vívta harcát, egymás után jelentek meg a hírek az Igaz Szó hasábjain. Az itt megjelent cikkek nemcsak a harci eseményekről számoltak be, hanem arról is, hogy hogyan indul meg a felszabadított hazában az új szabad, független, demokratikus népi forradalom győzelméért vívott küzdelem is és milyen eredményeket hoz. Így most már az Igaz Szó újabb rovattal: a felszabadult haza híreivel is jelentkezett, melyet természetesen igen nagy érdeklődéssel, kíváncsisággal és lelkesedéssel olvastak a magyar hadifoglyok.

A júzsai iskola tanárai is óriási lelkesedéssel olvasták és adták tovább hallgatóiknak a Vörös Hadsereg győzelmeiről szóló híreket. Természetesen a legnagyobb örömet számukra is az jelentette, hogy 1944 szeptember 23-án a Malinovszkij marsall vezette 2. Ukrán Front alakulatai közül a 18. szovjet harcokcsihadtest elsőnek érte el hazánk déli határait, s felszabadította az első magyar falut: Battonyát.

A júzsai antifasiszta iskola munkájáról ebben az időben ezt olvashatjuk Kornis Pál naplójában: „Okt. 20. péntek. Szerdán d.e. még Sziklai elv. tartott agit. prop. előadást, utána pedig munkanap volt. Este jött híre, hogy holnap 50-en kimennek Júzsába 5—7 napra... Csütörtök reggel pedig elindult az a csoport, akik Moszkvába mennek... Most 13-an vagyunk. Alighogy a fiúk elmentek, jött a híre, hogy Sziklai és Kossa elvtársak útba indulnak haza... boldog emberek...”

Valóban, 1944 októberében Sziklai Sándort és Kossa Istvánt a párt Külföldi Bizottsága Moszkvába rendelte. Ott tudták meg, hogy ők ketten és Fazekas József elvtárs, az illegális kommunista mozgalom börtönt járt veteránja, szovjet partizán, a krasznogorszki iskola volt hallgatója, Moszkvából Románián át a Vörös Hadsereggel együtt, annak harcosaként Magyarországra indulnak, azaz a feladattal, hogy a még fel nem szabadított Budapestre menjenek és teremtsék meg az összeköttetést a moszkvai kommunista emigráció, valamint a Kommunisták Magyarországi Pártjának budapesti vezetősége között. Feladatuk volt még az is, hogy a budapesti elvtársaknak segítséget nyújtsanak az antifasiszta ellenállási mozgalom kibontakoztatásában.

Miután Sziklai Sándor e megbízatást kapta, a júzsai antifasiszta iskola vezetését Lándor Béla vette át. Lándor Béla 1945. április 25-én írott jelentésében olvashatjuk: „... az ötödik tanfolyamra 81 magyar hallgatót vettek fel... közülük 39 munkás, 8 paraszt, 8 napszámos, 15 tisztviselő, 3 hivatásos katona, 1 értelmiségi, 2 kisiparos...”

Pedagógiai munkánk körülbelül ugyanaz volt, mint az előbbi négy tanfolyamon, mégpedig a magyar hadifoglyok alacsony kulturális színvonala, gyenge felkészültségük a helyesírás és általában anyanyelvük nyelvtanában, politikai műveltségük stb. terén... Ugyancsak nagy nehézséget okozott a marxizmus—leninizmus magyar nyelvű irodalmának hiánya... A hallgatók mégis komoly munkát végeztek. A kollektíva jó volt. A politikai öntudat magas szintű. A hallgatók nagy érdeklődést tanúsítottak a tanfolyam programjának kérdései iránt és jól fejlődtek.

Pozitívan hatott hallgatóink munkájára Magyarország politikai fordulata, az ország demokratizálása, felszabadulása a német fasiszta iga alól és ezzel kapcsolatban a magyar néptömegek politikai felemelkedése...

A tanuláson kívül még 22 speciális előadás volt különböző témáról, 15 politikai szemle, 6 ünnepi gyűlés. Működött a dialektikus materializmus és az agit. prop. szakkör (8 és 4 foglalkozás), kibocsátottunk 14 faliújságot és 36 harci röplapot.”²²

Amikor az Igaz Szóban megjelentek a hazai felszabadító harcokról és a kibontakozó népi demokratikus forradalom eseményeiről szóló hírek, a különböző táborok — így a 165. sz. júzsai antifasiszta iskola hallgatói is — kifejezték támogatásukat a felszabadult Debrecenben megalakult Ideiglenes Kormány politikáját illetően és tömegesen jelentkeztek a szerveződő új magyar hadseregbe, hogy kivegyék a részüket a fasiszmus elleni döntő harcból.

Kornis Pál már idézett naplójában is ezt olvashatjuk: „1945. január 1. A szilveszter este elég jól sikerült. Pesten már utcai harcok vannak. A parlamentereket lelőtték a németek. Itt van Nemes elvtárs is. Mindannyian várjuk a hazamenetelt, hogy az új magyar hadseregben harcolhassunk...”

Amikor Debrecenben, a felszabadult országrész ideiglenes fővárosában, az Ideiglenes Kormány hozzákezdett az új demokratikus hadsereg szervezéséhez, a Szovjetunió megadott minden segítséget e munkához. 1945 január—februárban százával érkeztek a különböző országok partizánmozgalmában harcolt magyar szabadságharcosok. Érdekes látványt nyújtottak Debrecen utcáin a különféle öltözékű harcosok, kiknek sapkáján vagy vörös szalag, vagy vörös csillag jelezte, hogy ők a szabadság harcosai! Meg is csodálta őket mindenki.

Ebben az időben érkeztek meg a Szovjetunióból a 20 000 hadifoglyon kívül az antifasiszta iskolákon végzett hallgatók közül mintegy hétszáznegyvenen, köztük volt a júzsai antifasiszta iskola mintegy százhusz volt tanítványa. Elmondták, hogy útközben részt vettek a fasiszták oldalán harcoló benderisták és vlaszovisták elleni harcban. Itt találkoztak parancsnokukkal, szeretett tanárukkal, Sziklai Sándorral, aki ekkor a Vörös Hadsereg tisztjeként összekötő volt a Magyar Kommunista Párt ideiglenes Központi Vezetősége, valamint Malinovszkij és Tolbuchin marsallok frontjai között. Nagyon büszke volt tanítványaira, hogy a népi demokrácia első lépéseinél láthatja őket viszont.

Az antifasiszta iskolát végzett elvtársakat az új demokratikus hadsereg, a karhatalom és a rendőrség megszervezésére irányította a párt. Közülük vettek részt az Ideiglenes Kormány, az állami szervek és a koalíciós pártok központjainak őrzésében is.

De térjünk még vissza Júzsába, ahol tovább folytatódott a tanítás, a hallgatók új feladatokra való felkészítése! 1945. április 4-én, miután befejeződött hazánk felszabadítása, megváltozott az antifasiszta iskolák nevelési célkitűzése is. A tanulmány elején jelzett négyes feladatból csak kettő maradt:

1. továbbra is antifasiszta kádereket kellett nevelni a hadifogolytáborok számára;

2. tovább kellett folytatni a hallgatók nevelését a marxizmus—leninizmus szellemében, hogy az új népi demokratikus magyar haza jól képzett kádereivé váljanak.

A Lándor Béla vezette iskola Berzeviczy Gizella kiváló tanári segítségével becsülettel teljesítette e kettős feladatot egészen 1945 végéig, amikor is megszűnt működése.

A júzsai antifasiszta iskolán végzett hallgatók becsülettel megállták a helyüket a partizánharcokban, többen életüket is áldozták, mint Ősz Szabó János, Ihász Kovács Sándor és mások. A végzett hallgatók tudásukkal, becsülettel és odaadó munkájukkal bizonyították be, hogy hűek ahhoz az eskühöz, melyet az iskola elvégzése után tettek. Mindig és mindenütt becsülettel álltak meg a helyüket ott, ahová őket a történelem állította: akár az új demokratikus hadsereg harcaiban, melyet Ausztria és Németország egyes területein a Vörös Hadsereg oldalán vívtak, akár az új demokratikus rend megteremtéséért végzett politikai, gazdasági és kulturális feladatoknál.

Ha átlapozzuk a júzsai antifasiszta iskolán végzett hallgatók életrajzát, akkor elének tárul népi demokratikus forradalmunk egész története, hiszen ott voltak ők a hazánkért vívott szabadságharcban, a demokratikus hadsereg és a belügyi hatóságok megszervezésében és munkájában, a hidak, utak, városok és falvak újjáépítésében, a szocialista ipar és mezőgazdaság megszervezésében.

Közülük került ki a politikai, gazdasági, kulturális és tudományos élet nem egy vezetője, kimagasló egyénisége: öt Központi Bizottsági tag, az Elnöki Tanács két tagja, két miniszter, öt miniszterhelyettes, két altábornagy, tizenhat honvéd- és belügyi tábornok, többszáz főtiszt; tudományos fokozattal rendel-

kezdő egyetemi tanárok, írók, újságírók; számtalan igazgató, termelőszövetkezeti elnök, élmunkás. Többszázán kaptak magas magyar és szovjet kitüntetéseket.

Mindez azt bizonyítja, hogy a júzsai antifasiszta iskola tanárai jó munkát végeztek, hiszen hallgatóik munkája ott van népi demokratikus forradalmunk négy évtizedes vívmányaiban, eredményeiben is.

Гизелла Сиклаи

МАТЕРИАЛЫ ПО ИСТОРИИ ЮЖАЙСКОЙ (ТАЛИЦКОЙ) АНТИФАШИСТСКОЙ ШКОЛЫ № 165 (1943—1945 ГГ.)

Резюме

Эта работа является первым историографическим обобщением по истории антифашистских школ, действовавших на территории Советского Союза с 1943 года. Работа написана на основе архивных документов и мемуаров работавших в школе преподавателей, а также воспоминаний бывших слушателей-выпускников школы.

Южайская антифашистская школа выполняла одновременно четыре задачи:

1. воспитывала антифашистский актив для антифашистского движения лагерей военнопленных.
2. готовила фронтовых пропагандистов и
3. бойцов-партизан, а также
4. воспитывала кадры, вооруженные идеей марксизма—ленинизма, для будущей народно-демократической Венгрии.

Значительная часть слушателей, окончивших Южайскую антифашистскую школу, направлялась в Красногорскую антифашистскую школу. Они проходили затем партизанскую подготовку и выполняли свои боевые задачи как фронтовые пропагандисты и партизаны. Они участвовали в боях с фашизмом как бойцы различных венгерских партизанских отрядов. После освобождения нашей родины они стали борцами за народно-демократическую революцию. Автор статьи приводит примеры выполненных боевых и партийных заданий, подтверждающие выполнение вышеизложенных задач.

Интересным разделом монографии является полное изложение переписки между находившимся в Москве руководителем Зарубежного Комитета КПВ Матьяшем Ракоши и начальником Южайской антифашистской школы № 165 Шандором Сиклаи. Из этих писем мы можем подробно узнать состав слушателей школы, их учебные успехи, результаты политико-воспитательной работы, проводимой школой.

Также интересно познакомиться с тематикой Южайской антифашистской школы, ибо это также подтверждает, какие серьезные задачи выполняли работавшие там преподаватели-коммунисты, какие глубокие знания и основательную подготовку давали они своим слушателям и воспитывали их мужеству, пролетарскому интернационализму, социалистическому патриотизму, преданности делу коммунизма.

Gizella Sziklai

BEITRÄGE ZUR GESCHICHTE DER ANTIFASCHISTISCHEN SCHULE NR. 165 VON JUSA (TALIC) (1943—45)

Resümee

Die Studie ist die erste historische Zusammenfassung über die Geschichte der auf dem Gebiet der Sowjetunion ab 1943 sich betätigenden antifaschistischen Schulen. Die Verfasserin schrieb ihre Studie aufgrund archivarischer Dokumente, Nachlasse der Lehrer, die in diesen Schulen unterrichteten und Erinnerungen der einstigen Studenten.

Die antifaschistische Schule von Jusa hatte vier Aufgaben:

1. Sie erzog antifaschistische Funktionäre für die antifaschistische Bewegung der Kriegsgefangenenlager,
2. bildete Frontpropagandisten und
3. Partisanenkämpfer und
4. mit der Ideen der Marxizmus—Leninismus gerüsteten Kader für unser künftiges Volksdemokratisches Vaterland heran.

Die Mehrheit der Absolventen der antifaschistischen Schule von Jusa ist in die antifaschistische Schule von Krasnogorsk, dann auf eine $\frac{2}{3}$ Partisanenausbildung gegangen und sie erfüllten ihre Kampfaufgaben als Frontpropagandisten und Partisanen. Sie haben als Kämpfer sowjetischer und verschiedener ungarischer Partisaneneinheiten im Kampf gegen den Faschismus teilgenommen. Nach der Befreiung unseres Vaterlandes wurden sie die Kämpfer der volksdemokratischen Revolution. Durch die Schilderung der durchgeführten Kampf- und Parteiaufgaben beweist die Erfüllung der obenerwähnten Aufgaben.

Ein interessanter — bisher nur teilweise bekannter — Teil der Studie ist die völlige Bekanntmachung des Briefwechsels zwischen Mátyás Rákosi, dem Leiter des Auslandskomitees der Kommunistischen Partei Ungarns in Moskau und Sándor Sziklai, dem Kommandanten der antifaschistischen Schule Nr. 165 von Jusa. Aus diesen Briefen können wir die Zusammensetzung der Schüler der Schule, ihre Studienergebnisse, die Erfolge der politischen Erziehungsarbeit der Schule kennenlernen.

Es ist auch sehr interessant uns mit der Thematik der antifaschistischen Schule von Jusa bekannt zu machen, da auch sie beweist, was für eine ernste Aufgabe die dort unterrichtende kommunistische Lehrerschaft erfüllten, was für tiefe Kenntnisse und gründliches Wissen sie ihren Schülern gegeben haben, und sie für tapfere Standhaftigkeit, proletarischen Internationalismus, sozialistischen Patriotismus und kommunistische Verdingung erzogen haben.